

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ 2011 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ԿԻՍԱՄՅԱԿԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

ՀՀ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ

2011 թվականի առաջին կիսամյակի փաստացի տվյալների ամփոփումը ցույց տվեց, որ տնտեսության վերականգնումը տարվա առաջին կիսամյակում շարունակվում է՝ հանգեցնելով մակրոտնտեսական իրավիճակի զգալի բարելավման և նախանշելով առավել լավատեսական սպասումներ քան մինչ այդ էր: Տնտեսական ակտիվության վերականգնման գործընթացը հիմնականում պայմանավորված էր թե՛ համաշխարհային տնտեսության վերականգնմամբ, և թե՛ ՀՀ կառավարության նախորդ տարվա ընթացքում իրականացրած հակաճգնաժամային ակտիվ գործողություններով:

Տեղի է ունեցել արտաքին առևտրաշրջանառության աճ, հատկապես գրանցվել բարձր արտահանման աճ՝ 31.1%: 2011 թվականի հունիսին միջին գնաճը գրանցվել է համեմատաբար բարձր՝ 9.9%, սակայն նախանշվել է վերջինիս հետզհետե նվազումը տարեսկզբի համեմատ և այդ միտումը կշարունակվի, ընդ որում արդեն հուլիսին համապատասխան ցուցանիշը գրանցվել է 9.4 տոկոս: Պետք է նշել, որ այս ցուցանիշի գծով ամենաբարձր արժեքը գրանցվել է մարտ ամսին՝ 11.4 տոկոս: Արձանագրվել է նաև պետական բյուջեի եկամուտների անվանական ավելի քան 10% աճ, իսկ ծախսերի գծով անվանական աճը կազմել է 1.2%: Այսպիսով առաջին կիսամյակի արդյունքներով հարկաբյուջետային քաղաքականությունը ամբողջական պահանջարկի վրա եղել է զսպող՝ ինչը դրական է անդրադարձել նաև գնաճային զարգացումների վրա՝ մեղմելով գնաճային սպասումները:

Համախառն պահանջարկ¹: 2011 թվականի հունվար-հունիսին վերջնական սպառումն իրական արտահայտությամբ աճել է 1.2%-ով: Վերջնական սպառման կառուցվածքում պետական և մասնավոր սպառման տեսակարար կշիռները 2011 թվականի հունվար-հունիսին կազմել են համապատասխանաբար 13.3 և 86.7%, ընդ որում իրական արտահայտությամբ պետական սպառումը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 3.6%-ով, իսկ մասնավոր սպառումը աճել է 2%-ով:

Կապիտալ ներդրումները իրական արտահայտությամբ կրճատվել են 0.6%-ով՝ հիմնականում պետական ներդրումների կրճատման հաշվին: Սակայն, ի տարբերություն պետական ներդրումների մասնավոր ներդրումները ցուցաբերել են աճի միտումներ՝ արձագանքելով տնտեսությունում նկատվող վերականգնման զարգացումներին:

2011 թվականի հունվար-հունիսին արտահանման իրական ծավալները դրամային արտահայտությամբ աճել է շուրջ 9.1%-ով՝ պայմանավորված համաշխարհային տնտեսությունում

¹ Այս հատվածում բերված ցուցանիշները ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնահատականներն են:

պահանջարկի աստիճանական վերականգնմամբ, արտահանավող ապրանքների մրցունակության բարձրացմամբ, ինչպես նաև կառավարության հակաճգնաժամային գործողությունների շրջանակներում արտահանողներին ցուցաբերցված օժանդակությամբ: Իսկ, ապրանքների և ծառայությունների ներմուծումը իրական արտահայտությամբ նվազել է շուրջ 5.0%-ով:

Համախառն առաջարկ: 2011 թվականի հունվար-հունիսին գրանցվել է տնտեսական ակտիվության (SUS)² աճ, որը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 4.5 տոկոսով: Ընդ որում, տնտեսական ակտիվությանն ամենամեծ նպաստումն³ են ունեցել ծառայությունների ճյուղի (3.1 տոկոսային կետ) և արդյունաբերության ճյուղի (2.4 տոկոսային կետ) համախառն թողարկումների իրական աճերը: Գյուղատնտեսությունն արդեն վերականգնվում է և դրական նպաստում է ունեցել տնտեսական ակտիվությանը (0.9 տոկոսային կետ), մինչդեռ շինարարության ճյուղում գրանցվել է անկման ցուցանիշ, որը 1.9 տոկոսային կետով բացասական նպաստում է ունեցել SUS-ին:

Աղյուսակ 1. 2004-2011թթ. առաջին եռամսյակի տնտեսության ճյուղերի իրական ծավալի ինդեքսները նախորդ տարվա նկատմամբ⁴

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Համախառն ներքին արդյունք</i>	108	108.4	113.1	112.1	113	93.7	103.4	101.2
<i>Գյուղատնտեսություն</i>	106.3	101.5	102.4	102.6	99.8	105.1	95.4	97.6
<i>Արդյունաբերություն</i>	103	105.7	100.1	104.1	103.3	92.4	104.6	107.5
<i>Շինարարություն</i>	122.5	110.6	125.9	118	117.8	82.1	116.8	96.4
<i>Ծառայություններ</i>	114.2	108.7	126.5	113.8	114.3	98.4	100.3	103.3
<i>Զուտ անուղղակի հարկեր</i>	98.7	120.4	109.6	127.3	131.6	82.2	108	100.7

² 2011 թվականից ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայությունը ամսական ՀՆԱ-ից անցում է կատարել SUS-ի հաշվարկմանը: Ի տարբերություն Ազգային հաշիվների մեթոդաբանությամբ հաշվարկվող ՀՆԱ ցուցանիշի (որն ունի եռամսյակային և տարեկան պարբերականություն) ամսական SUS-ը բնութագրում է տնտեսությունում ապրանքների և ծառայությունների թողարկման իրական ծավալների փոփոխությունը, այլ ոչ թե ավելացված արժեքի փոփոխությունը: Բացի այդ, ամսական SUS-ը չի ընդգրկում արտադրանքի զուտ հարկերը և ֆինանսական միջնորդության անուղղակիորեն չափվող ծառայությունները (ՖՄԱԶԾ), որոնք ներառվում են եռամսյակային և տարեկան ՀՆԱ-ի արտադրական եղանակով հաշվարկներում:

³ SUS-ի աճին ճյուղերի նպաստումները ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնահատականներն են:

⁴ Աղյուսակում ներկայացված են տնտեսության ճյուղերի ավելացված արժեքների իրական ծավալի ինդեքսները:

*Արդյունաբերություն*⁵: 2011 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին արձանագրվել է արդյունաբերական արտադրանքի իրական ծավալի ինդեքսի 12.8% աճ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ: Հանքագործական արդյունաբերության, մշակող արդյունաբերության, էլեկտրաէներգիայի, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում և ջրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում ենթաճյուղերի թողարկումներն իրական արտահայտությամբ աճել են համապատասխանաբար՝ 12.8%, 10.6%, 22.6% և 3.9%-ով:

Հանքագործական արդյունաբերության աճին նպաստել են ինչպես համաշխարհային շուկայում մետաղների գների բարձրացումը, այնպես էլ ճյուղի մրցունակության բարելավումը:

Մշակող արդյունաբերության աճին նպաստել են սննդամթերքի արտադրության (18%), հիմնային մետաղների արտադրության (15.6%) և պատրաստի մետաղե արտադրատեսակների արտադրության (65.5%) աճերը: Սննդամթերքի արտադրության աճը պայմանավորված է ինչպես տնօրինվող եկամտի բարձր աճով, այնպես էլ արտահանման ծավալների աճով:

Էլեկտրաէներգիայի արտադրության աճը պայմանավորված է եղել ՋԷԿ-երի կողմից արտադրված էլեկտրաէներգիայի 2.6 անգամ աճով:

Գյուղատնտեսություն: 2011 թվականի հունվար-հունիսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ արձանագրվել է գյուղատնտեսության արտադրանքի իրական ծավալի ինդեքսի 2.3% աճ: Ընդ որում, գյուղատնտեսության աճը հիմնականում պայմանավորվել է բուսաբուծության արտադրանքի աճով: Անասնաբուծության արտադրությունում ևս գրանցվել է իրական ծավալի աճ, որը պայմանավորված է սպանդի համար իրացված անասունի և թռչնի ու կաթի արտադրության ենթաճյուղերի համապատասխանաբար 3.6% և 0.7% աճերով, մինչդեռ ձվի արտադրության ենթաճյուղը բացասական նպաստում է ունեցել անասնաբուծության աճին՝ նվազելով 23.8%-ով: Իրական ծավալի ինդեքսի 6.2% աճ է արձանագրվել նաև ձկնորսության և ձկնաբուծության ենթաճյուղում:

Շինարարություն: Ֆինանսավորման բոլոր աղբյուրների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալները 2011 թվականի հունվար-հունիսին կազմել են 146.6 մլրդ դրամ և նախորդ տարվա համեմատ իրական արտահայտությամբ նվազել է 13.8%-ով: Հաշվետու ժամանակաշրջանում նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ բնակչության և կազմակերպությունների կողմից ֆինանսավորվող շինարարության իրական ծավալները նվազել են, բացասական նպաստում ունենալով շինարարության իրական ծավալի ինդեքսին

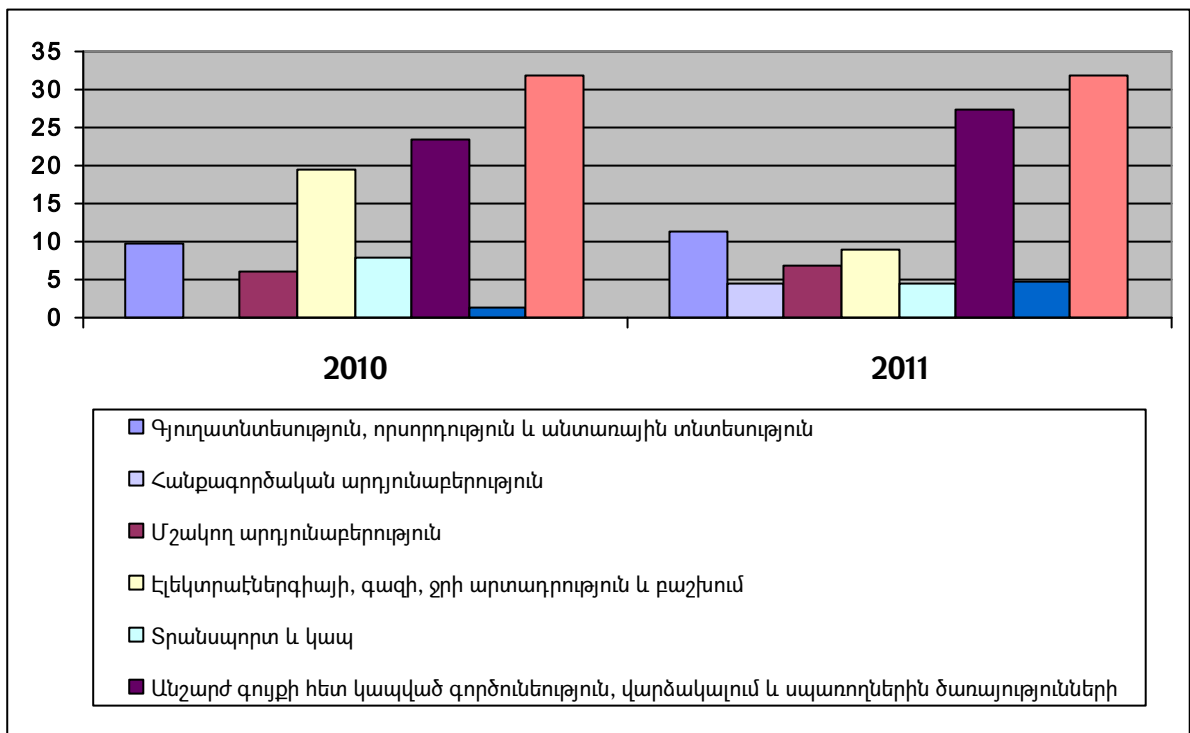
---

5 Այստեղ և հետագա շարադրանքում ներկայացված են ճյուղերի համախառն թողարկումների իրական ծավալների ինդեքսները:

(համապատասխանաբար 5.3 և 0.8 տոկոսային կետ⁶), մինչդեռ պետություն, համայնքների և մարդասիրական օգնության միջոցների հաշվին իրականացված շինարարության ծավալները դրական նպաստում են ունեցել (համապատասխանաբար 1.5, 0.3, 3.2 տոկոսային կետ):

Ըստ տնտեսության ճյուղերի շինարարությունը հիմնականում ուղղված է եղել գյուղատնտեսությանը և անշարժ գույքի հետ կապված գործառնություններին, որոնց բաժինը շինարարության ծավալներում կազմել է համապատասխանաբար 11.2 և 27.5%: Շինարարության մեջ աճել են հանքագործական արդյունաբերության և կրթության տեսակարար կշիռները կազմելով համապատասխանաբար 4.4% և 4.8%: (տե՛ս Գծապատկեր 1):

Գծապատկեր 1. 2011 թվականի հունվար-հունիսին շինարարության ծավալներն ըստ տնտեսության ճյուղերի

Ծառայություններ և առևտուր: 2011 թվականի հունվար-հունիսին մատուցված ծառայությունների ծավալը իրական արտահայտությամբ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ աճել է 6.3%-ով, որին հիմնականում նպաստել են ֆինանսական և ապահովագրական գործունեության ծառայությունների աճը: Ծառայությունների կառուցվածքում մեծ տեսակարար կշիռ են կազմել ֆինանսական և ապահովագրական գործունեության (23.9%),

⁶ Շինարարության և ծառայությունների ենթաճյուղերի նպաստման չափերը ՀՀ Ֆինանսների նախարարության գնահատականներն են

տեղեկատվության և կապի (19.5%), տրանսպորտի (19.5%), ինչպես նաև կրթության (6.1%) ծառայությունները:

2011 թվականի հունվար-հունիսին առևտրի շրջանառությունն ընթացիկ գներով կազմել է 829.3 մլրդ դրամ, որը նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, համադրելի գներով, աճել է 2.7%-ով:

Տրանսպորտ և կապ: 2011 թվականի հունվար-հունիսին հանրապետությունում ընդհանուր օգտագործման տրանսպորտով բեռնափոխադրումների ծավալը 2010 թվականի նույն ժամանակաշրջանի համեմատ նվազել է 2.3%-ով: Ըստ երկաթուղային, օդային և մայրուղային խողովակաշարային, տրանսպորտի տեսակների բեռնափոխադրումների ծավալներն աճել են համապատասխանաբար 10.7%, 2.4% և 15.4%-ով: 2011 թվականի հունվար-հունիսին բեռնափոխադրումների ծավալը ըստ ավտոմոբիլային տրանսպորտի 2010 թվականի նույն ժամանակաշրջանի համեմատ նվազել է 20.4%-ով, որի նվազման հիմնական պատճառը եղել է ներհանրապետական ավտոմոբիլային բեռնափոխադրումների ծավալների նվազումը՝ 20.4% (տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավտոմոբիլային բեռնափոխադրումների մեջ կազմում է 76.7%):

2011 թվականի հունվար-հունիսին կապի ծառայություններից ստացված հասույթը նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ նվազել է 3.4%-ով:

Գներ և սակագներ: 2011 թվականի հունիսին նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ արձանագրվել է 3.5% գնաճ, որը հիմնականում պայմանավորված է եղել պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 4.5% (նպաստումը գնաճին՝ 2.4 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գների 2.1% (նպաստումը գնաճին՝ 0.3 տոկոսային կետ) և ծառայությունների սակագների 2.4% (նպաստումը գնաճին՝ 0.7 տոկոսային կետ) աճով:

2011 թվականի հունիսին միջին գնաճը կազմել է 9.9%, որը հիմնականում պայմանավորված էր պարենային ապրանքների (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) գների 14.8% աճով, ոչ պարենային ապրանքների գների 3.1% և ծառայությունների սակագների 5% աճով:

Աշխատանքի շուկա: 2011 թվականի հունվար-հունիսին պաշտոնապես գրանցված գործազուրկների մակարդակը հանրապետությունում նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի նկատմամբ նվազել է 0.8 տոկոսային կետով:

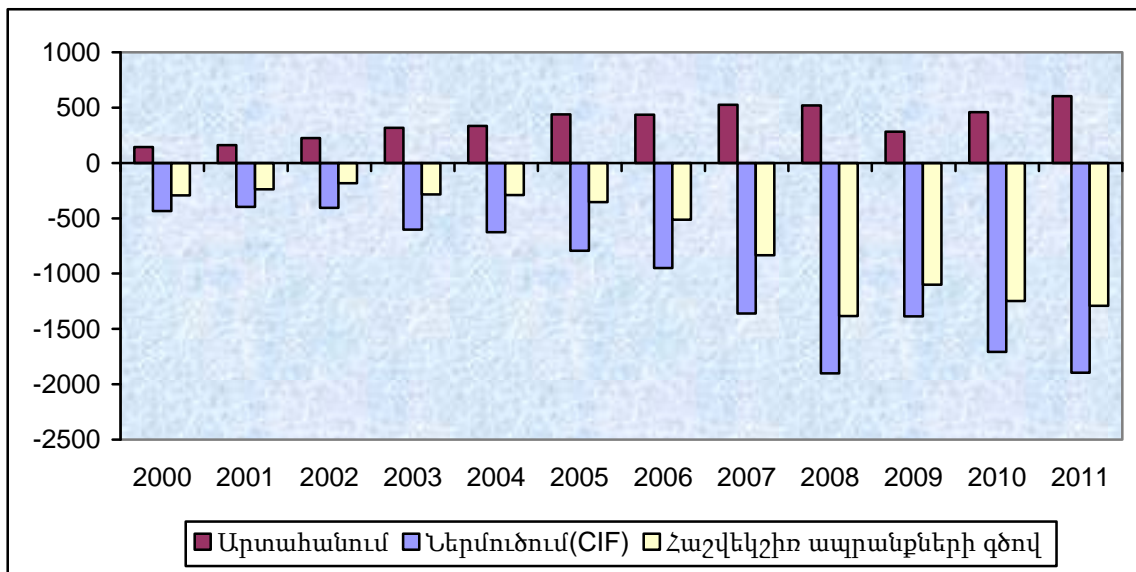
2011 թվականի հունվար-հունիսին միջին ամսական անվանական աշխատավարձը 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածում գրանցված ցուցանիշի նկատմամբ աճել է 5.7 տոկոսով: 2011 թվականի հունվար-հունիս ամիսներին պետական հատվածի աշխատավարձի աճը (4.8%) գերազանցել է ոչ պետական հատվածում աշխատավարձի աճին (3.5%): Չնայած աշխատավարձերի անվանական աճերի 2011 թվականի հունվար-հունիսին իրական աշխատավարձը 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 3.9 տոկոսով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում տնտեսության պետական և ոչ պետական հատվածներում միջին անվանական աշխատավարձը համապատասխանաբար կազմել է 88481 դրամ և 136628 դրամ, իսկ միջին աշխատավարձը՝ 110387 դրամ:

Արտաքին հատված: Շարունակում են արտահայտվել հակաճգնաժամային միջոցառումների շրջանակներում արտահանման խթանման ուղղությամբ ՀՀ կառավարության քաղաքականության դրական արդյունքները, և 2011 թվականի առաջին կիսամյակի տնտեսության արտաքին հատվածի բարելավումը ձևավորվում է շատ արագ՝ պայմանավորված կառավարության քաղաքականությամբ և արտաքին միջավայրի բարենպաս զարգացումներով: Արտաքին պահանջարկի աճի հետ մեկտեղ տարեսկզբից ավելացել են նաև Հայաստան ներհոսող տրանֆերտները և գործոնային եկամուտները՝ նպաստելով ընթացիկ հաշվի պակասուրդի կրճատմանը:

Արտաքին առևտուր: 2011 թվականի առաջին վեց ամիսներին ապրանքների գծով արտաքին առևտրի բացասական մնացորդը (տես Գծապատկեր 2) կազմել է 1291.4 մլն. ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 10.2 մլն. ԱՄՆ դոլարով կամ 0.8 տոկոսով⁷:

Գծապատկեր 2. Առևտրի հաշվեկշռի դինամիկան հունվար-հունիս ամիսներին (մլն. ԱՄՆ դոլար)

Արտաքին ապրանքաշրջանառությունը⁸ 2011 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով կազմել է 2497.9 մլն. դոլար՝ նախորդ տարվա համեմատ աճելով 15.3 տոկոսով: Հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել դոլարային արտահայտությամբ արտահանման և

⁷ Արտաքին առևտրի հաշվեկշիռը՝ արտահանումը և ներմուծումը հաշվարկված ՖՕԲ գներով, 2011 թվականի առաջին կիսամյակին կազմել է 999.6 մլն. դոլար:

⁸ Արտահանումը ՖՕԲ, ներմուծումը՝ ՍԻՖ գներով:

ներմուծման ծավալների աճ. արտահանումն աճել է 31.1 տոկոսով՝ կազմելով 680.5 մլն. դոլար, իսկ ներմուծումը՝ 11.0 տոկոսով և կազմել է 1894.8 մլն. դոլար:

Ներմուծում: Ներմուծման աճը հիմնականում պայմանավորված էր ընթացիկ տարում ինչպես, բնակչության տնօրինվող եկամուտների աճով, այնպես էլ տնտեսության վերականգմամբ: Ներմուծման աճ է արձանագրվել կառուցվածքում մեծ կշիռ ունեցող գրեթե բոլոր ապրանքների գծով, բացառությամբ պատրաստի սննդի արտադրանքի և ներդրումային բնույթի ապրանքների գծով. ամբողջ ներմուծման մեջ “Մեքենաներ, սարքավորումներ, մեխանիզմներ”, “Սարքեր և ապարատներ” ապրանքախմբերի տեսակակար կշիռը կազմում է 15.0 տոկոս (2010թ-ին՝ 19.4%), որոնց նվազումը 2.7 տոկոսային կետով նպաստել է ներմուծման անկմանը: Ներմուծման ընդհանուր 11.0 տոկոս աճի ամենաբարձր՝ 3.6 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Հանքահումքային արտադրանք”, 3.3 տոկոսային կետը՝ “Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտ”, և 1.9 տոկոսային կետը՝ “Բուսական ծագման արտադրանք” ապրանքախմբերի ներմուծման աճով, որոնք համապատասխանաբար կազմել են 19.8, 42.9 և 34.6 տոկոս:

Արտահանում: Տնտեսության արտահանման ոլորտում ՀՀ կառավարության հակաճգնաժամային միջոցառումների արդյունքները՝ զուգորդվելով հումքային բնույթի ապրանքատեսակների արտահանման շուկաների վիճակի բարելավման հետ ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակին՝ ամրապնդեցին արտահանման նշված ձեռքբերումները:

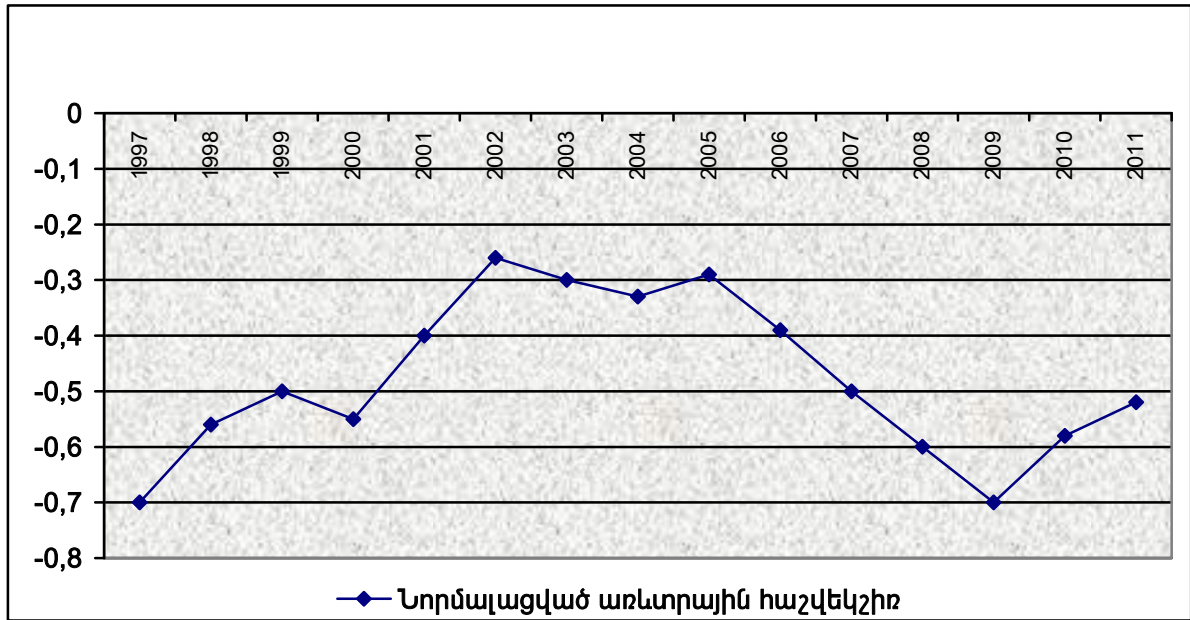
2011 թվականի անցած ամիսների արդյունքներով արտահանման 31.1 տոկոս աճի ամենաբարձր՝ 15.2 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Հանքահումքային արտադրանք” ապրանքախմբի արտահանման 52.1 տոկոս աճով: Արտահանման աճի 7.3 տոկոսային կետը պայմանավորվել է “Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր”, 4.3 տոկոսային կետը՝ “Պատրաստի սննդի արտադրանք” և 2.0 տոկոսային կետը՝ “Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր” ապրանքախմբերի ծավալների աճով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար՝ 21.1, 41.2 և 13.7 տոկոս:

Նորմալացված առևտրային հաշվեկշիռ⁹: Տնտեսական անվտանգությունը բնութագրող ցուցանիշներից է նորմալացված առևտրային հաշվեկշռի գործակիցը, որը 1997 թվականի երեք ամիսների -0.7-ից աստիճանաբար բարելավվել է՝ 2002-2005 թվականներին պահպանելով -0.3 մակարդակը, այնուհետև 2006-2009 թվականներին ցուցաբերել է վատթարացման միտում: 2009 թվականին նորմալացված հաշվեկշռի գործակիցը կազմել է -0.7՝ վատթարացման խորացումը հիմնականում պայմանավորված էր դոլարային արտահայտությամբ արտահանման անկմամբ, իսկ 2010 թվականին՝ արտահանման դոլարային արտահայտությամբ առաջանցիկ աճով պայմանավորված, այդ ցուցանիշը կազմել է -0.58՝ ցուցաբերելով որոշակի բարելավում նախորդի

⁹ Նշված ցուցանիշը հաշվարկվում է որպես առևտրային հաշվեկշռի և ապրանքաշրջանառության հարաբերակցություն և ցույց է տալիս թե միավոր արտաքին ապրանքաշրջանառության մեջ որքան զուտ արտահանված ապրանք կա:

համեմատ: 2011 թվականի առաջին կիսամյակի արդյուքներով նորմալացված առևտրային հաշվեկշիռը կազմել է -0.52, շարունակելով նախորդ տարվա բարելավման միտումը:

Գծապատկեր 3. Նորմալացված առևտրային հաշվեկշռի գործակիցը (տարվա առաջին կիսամյակ)

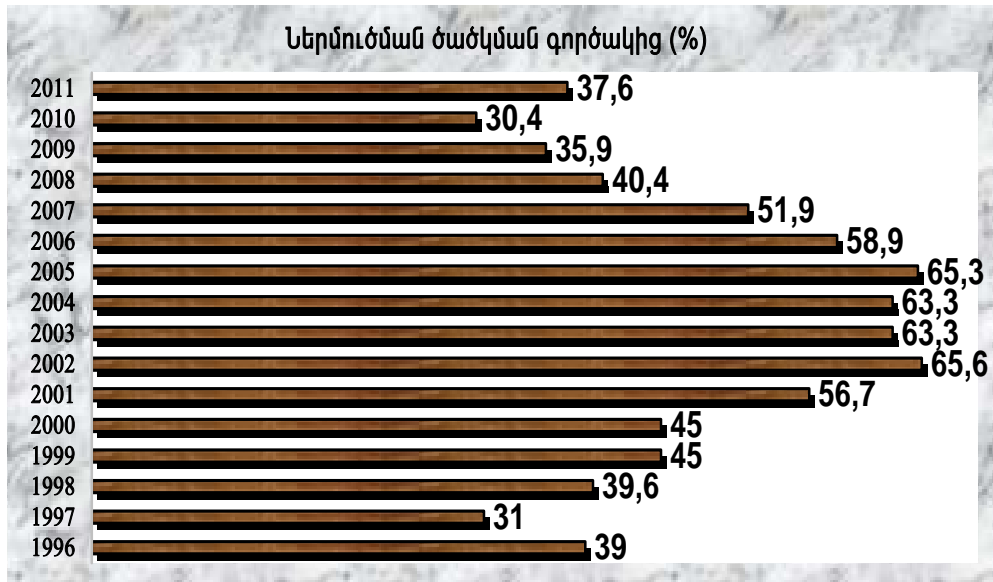

Ներմուծման ծածկման գործակից: 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ներմուծման ծածկման գործակիցը նախորդ տարվա համեմատ աճել է մոտ 7 տոկոսային կետով. ընթացիկ տարվա վեց ամիսների արդյունքներով արտահանման հաշվին ֆինանսավորվել է ներմուծման 37.6% (տե՛ս Գծապատկեր 4):

Գծապատկեր 4. 1996-2011 թվականների ներմուծման ծածկման գործակիցը¹⁰, տոկոսներով (առաջին կիսամյակներ)

¹⁰ Ներմուծման ծածկման գործակիցը՝ ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակի ծառայությունների մասին տեղեկատվության բացակայության պատճառով, հաշվարկվել է որպես ապրանքների արտահանման և ներմուծման հարաբերակցություն (ՖՕԲ գներով):

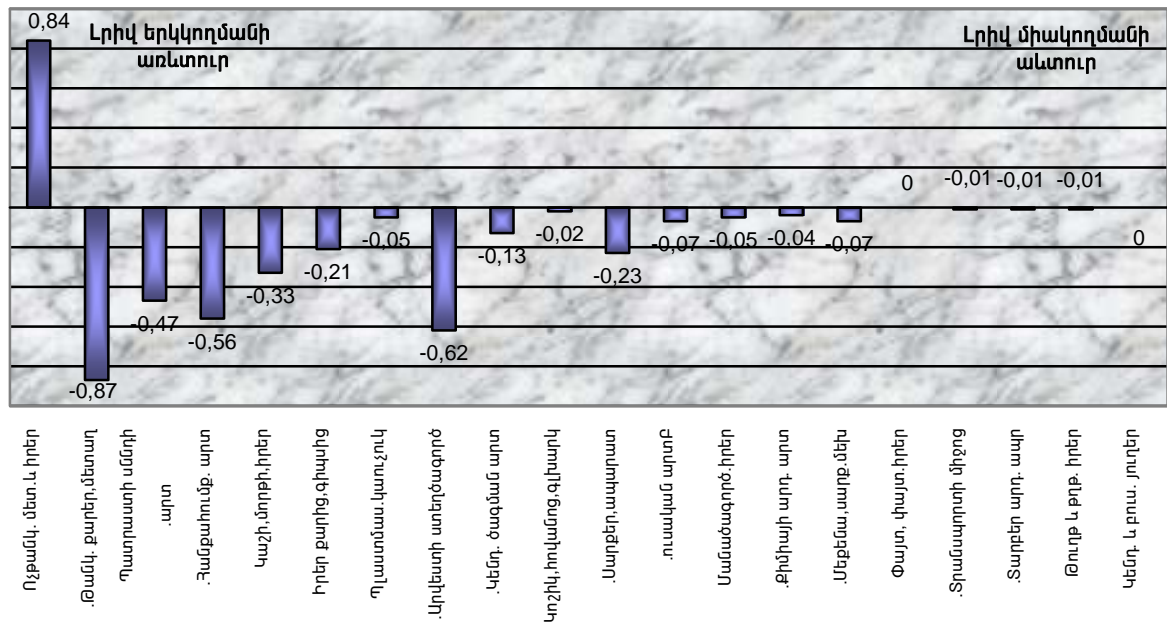

Ներճյուղային առևտուր: 2011 թվականի ՀՀ ներճյուղային¹¹ առևտրի մակարդակի վերլուծությունը վկայում է “Թանկարժեք ու կիսաթանկարժեք քարեր, թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր” և “Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր” ապրանքախմբերի գծով համեմատաբար կայուն երկկողմանի արտաքին առևտրի պահպանման մասին:

Գծապատկերում դրական և բացասական նշանները տրամադրում են լրացուցիչ տեղեկատվություն և պայմանավորված են համապատասխան ապրանքախմբերի արտաքին առևտրային հաշվեկշռի դրական կամ բացասական մնացորդով: “Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից պատրաստված իրեր” (լրիվ միակողմանի առևտուր) ապրանքախմբի դրական առևտրային մնացորդը վկայում է մեր երկրի կողմից արտաքին աշխարհի պահանջարկը բավարարելու մասին:

Գծապատկեր 5. 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ներճյուղային առևտուրը

¹¹ Ներճյուղային առևտուրը տեղի է ունենում, երբ երկիրը և ներմուծում, և արտահանում է առանձին ճյուղում արտադրվող ապրանքատեսակները: Ներճյուղային առևտրի գործակիցը իրենից ներկայացնում է արտահանման և ներմուծման բացարձակ արժեքով փոքրի հարաբերակցությունը մեծին: “0” նշանակում է լրիվ միակողմանի, իսկ “1” լրիվ երկկողմանի առևտուր

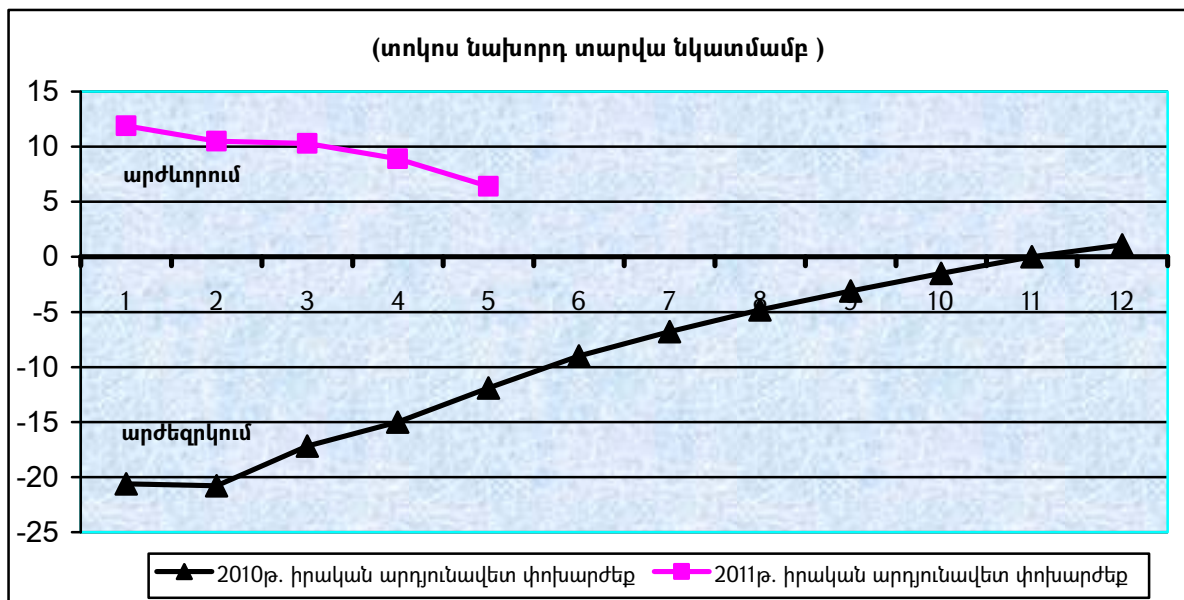
Մնացած ապրանքախմբերով տեղի է ունեցել մեծ մասամբ միակողմանի առևտուր՝ ներքին պահանջարկը բավարարելու ուղղությամբ (բացասական առևտրային մնացորդ):

Արտաքին առևտուրն ըստ գործընկեր երկրների: 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ՀՀ արտաքին առևտրաշրջանառության 27.2 տոկոսը բաժին է ընկել ԱՊՀ և 33.6 տոկոսը՝ ԵՄ երկրներին, 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածում նշված երկրների տեսակարար կշիռները կազմել են 28.0 և 31.8 տոկոս: ԱՊՀ երկրների համեմատ ԵՄ երկրների հետ ՀՀ ապրանքաշրջանառության աճը տարեսկզբից առաջանցիկ է և 2011 թվականին նախորդ տարվա համեմատ կազմել է 21.7 տոկոս, իսկ ԱՊՀ երկրների արտաքին առևտրաշրջանառության աճը 12.1 տոկոս է կազմել: ՀՀ խոշոր առևտրային գործընկեր-երկրների շրջանակում ընդգրկված են Չինաստանը (առևտրաշրջանառության 7.2%), Գերմանիան (7.8%), Բուլղարիան (5.8%), ԱՄՆ-ն (4.8%), Իրանը (5.8%), Թուրքիան (4.0%), ինչպես նաև ԱՊՀ երկրներից Ռուսաստանը (19.9%) և Ուկրաինան (4.8%): Վերջիններիս բաժին է ընկել ՀՀ և ԱՊՀ երկրների միջև տարվա ընթացքում կատարված ապրանքաշրջանառության շուրջ 91 տոկոսը: Հանրապետության թվով 38 հիմնական գործընկեր երկրները մեծամասամբ (մոտ 80%-ը) հանդիսանում են ԱՀԿ անդամ պետություններ:

Փոխարժեք: 2011 թվականի տարեսկզբի ընթացքում ձևավորված ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքի դանդաղ արժեզրկման միտումները 2011 թվականի երկրորդ եռամսյակում պահպանվել են, սակայն հունիս ամսվա երկրորդ կեսից դրսևորվել է փոխարժեքի դանդաղ արժևորում: Ընդ որում, 2011 թվականի առաջին կիսամյակում միջին փոխարժեքը կազմել է 370.16 դրամ 1 ԱՄՆ դոլարի դիմաց և նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արժևորվել է 3.7 տոկոսով (2010թ-ին՝ 384.20):

ՀՀ ազգային արժույթը ոչ միայն դոլարի, այլ արտաքին առևտրի տեսանկյունից առավել կարևոր մի քանի արժույթներից բաղկացած “զամբյուղի” նկատմամբ (անվանական արդյունավետ փոխարժեք¹²) ընթացիկ տարվա առաջին հինգ ամիսներին նախորդ տարվա համապատասխան ժամանակահատվածի համեմատ արժևորվել է 4.8%-ով, ինչը նշանակում է, որ ՀՀ դրամը արժևորվել է հիմնական արժույթների միավորված գնի համեմատ: Հիմնականում պայմանավորված անվանական արդյունավետ փոխարժեքի վարքագծով՝ իրական արդյունավետ փոխարժեքի միջին արժևորումը տարվա առաջին հինգ ամիսների ընթացքում կազմել է 6.4 տոկոս¹³ (տես Գծապատկեր 6):

Գծապատկեր 6. Իրական և անվանական արդյունավետ փոխարժեքների¹⁴ ամսական միջին շարժընթացը 2010 թվականին և 2011 թվականի հունվար-մայիսին

Ֆինանսական շուկա: 2011 թվականի հունիս ամսին փողի բազան կազմել է 520.2 մլրդ դրամ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 19.7%-ով: Ընդ որում, զուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 11.2%-ով, իսկ զուտ ներքին ակտիվներն աճել են շուրջ 7.2 անգամ:

¹² Արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս ազգային արժույթի փոխարժեքի միջինացված շարժընթացը ոչ թե մեկ, այլ մի քանի, հանրապետության համար ավելի կարևոր արժույթներից բաղկացած “զամբյուղի” նկատմամբ: Ընդ որում, հաշվարկներում զամբյուղը կազմող արժույթները նախ բերվում են դոլարային արտահայտության, որից հետո ճշգրտվում են ԱՄՆ դոլար/ՀՀ դրամ փոխարժեքով, այսինքն հաշվարկվում է դրամի կոոս կուրսը՝ յուրաքանչյուր տարադրամի 1 միավորի դիմաց (դրամի անուղղակի գնանշում)

¹³ Հաշվարկներում օգտագործվել են ՀՀ կենտրոնական բանկի պաշտոնական կայքի 2010թ. օգոստոսի 2-ի դրությամբ տվյալները

¹⁴ Իրական արդյունավետ փոխարժեքի ինդեքսը անվանական արդյունավետ փոխարժեքն է ճշտված գներով և հանդիսանում է այն հիմնական ցուցանիշը, որը բնութագրում է հիմնական արժույթների միավորված շարժընթացն ու շարժման ուղղությունը եւ կարող է հիմք հանդիսանալ վերջիններիս զարգացման տենդենցների կողմնորոշիչ հետևություններ անելու համար: Բացի դրանից այն հիմնական ցուցանիշն է, որն բնութագրում է երկրի մրցունակությունը միջազգային շուկայում: Իրական արդյունավետ փոխարժեքը ցույց է տալիս մեր եւ գործընկեր երկրների միջև հարաբերական գների վարքագիծը՝ բերված մեկ արժույթի:

Նույն ժամանակահատվածում փողի բազայում ԿԲ-ից դուրս կանխիկը աճել է 14.7%-ով (տեսակարար կշիռը փողի բազայում կազմել է շուրջ 65.2%), իսկ պարտադիր պահուստները դրամով և արտարժույթով՝ 22.1%-ով (տեսակարար կշիռը փողի բազայում կազմել է շուրջ 31.8%):

2011 թվականի հունիս ամսին փողի զանգվածը կազմել է 967.3 մլրդ դրամ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ աճելով 23%-ով: Ընդ որում, զուտ արտաքին ակտիվներն նվազել են 75.8%-ով, իսկ զուտ ներքին ակտիվները աճել են 80.8%-ով:

Փողի զանգվածում բանկային համակարգից դուրս կանխիկը և դրամային ավանդները ապահովել են փողի զանգվածի աճի համապատասխանաբար 4.7 և 9.45 տոկոսային կետը, իսկ արտարժույթային ավանդները՝ 8.8 տոկոսային կետ¹⁵: Առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներից և ոչ ռեզիդենտներից ներգրավված ավանդները 2011 թվականի հունիս ամսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 25.2%-ով: Նշենք, որ չնայած դեռևս բարձր է տնտեսության դոլարացման մակարդակը՝ 2011 թվականի հունիս ամսին ներգրավված ավանդների 69.8%-ը կազմել են արտարժույթով ավանդները, սակայն համեմատած նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշի հետ դոլարացումը նվազել է 3.3 տոկոսային կետով:

Առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներին և ոչ ռեզիդենտներին տրված վարկերը 2011 թվականի հունիս ամսին նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 40.8%-ով¹⁶ (նշենք որ վարկերի 59.6% կազմում են արտարժույթով վարկերը):

Առևտրային բանկերի դրամով տրամադրված վարկերի տոկոսադրույքները 2011 թվականի հունիսին կազմել են 17.24%՝ 2010 թվականի հունիսի 18.66%-ի համեմատ: Նույն ժամանակաշրջանում գրանցվել է առևտրային բանկերի մինչև մեկ տարի ժամկետով դրամով ներգրավված ավանդների տոկոսադրույքների աճ: Այսպես, եթե 2010 թվականի հունիսին ավանդների տոկոսադրույքը կազմել է 9.17%, ապա 2011 թվականի մարտին այն աճել է 0.17 տոկոսային կետով և կազմել 9.34%:

2011 թվականի առաջին վեց ամիսներին ՀՀ պետական (շուկայական) պարտատոմսերի շուկայում նկատվել է տոկոսադրույքների փոքր աճ՝ 0.04 տոկոսային կետ: Այսպես, եթե 2010 թվականի առաջին վեց ամիսների ընթացքում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի միջին եկամտաբերությունը կազմել է 12.43%, ապա 2011 թվականի առաջին վեց ամիսների ընթացքում այն կազմել է 12.47%: Հունվար հունիս ժամանակահատվածում տեղաբաշխված պետական արժեթղթերի ծավալը կազմել է 70.7 մլրդ դրամ, իսկ միջին ժամկետայնությունը՝ 1846 օր: Նշենք, որ տոկոսադրույքների աճին նպաստել է ներքին պետական պարտքի կառուցվածքի մեջ երկարաժամկետ պարտատոմսերի տեսակարար կշռի աճը 22.5%-ից մինչև 31.1%, կարճաժամկետ

¹⁵ Նշենք, որ փողի ագրեգատներում ոչ ռեզիդենտների ավանդները չեն ընդգրկվում:

¹⁶ Ընդգրկված չեն կուտակված տոկոսները: Վարկերի մեջ ներառված են նաև ֆակտորինգային, լիզինգային գործառնությունները և ռեպո համաձայնագրերը:

պարտատոմսերի տեսակարար կշռի նվազումը 22.5%-ից մինչև 15.1% (շրջանառության մեջ գտնվող պարտատոմսերի միջին կշռված ժամկետը 2010թ. հունիսի վերջի դրությամբ 1509 օրից 2011թ. հունիսի վերջի դրությամբ աճել է մինչև 1825 օր), ինչպես նաև գնաճային ճնշումները մեղմելու համար ՀՀ ԿԲ-ի կողմից ռեպո տոկոսադրույքի բարձրացումը 2011թ. հունվար-հունիս ամիսներին 7.25%-ից մինչև 8.5%:

Նշված ժամանակահատվածում պետական (շուկայական) պարտատոմսերի նկատմամբ պահանջարկը գերազանցել է թողարկման ցուցանիշը 1.98 անգամ, իսկ տեղաբաշխում/թողարկում հարաբերակցության միջին մեծությունը կազմել է 0.96:

Աղյուսակ 2. Ֆինանսական շուկայի տոկոսադրույքները 2011 թվականի 1-ին կիսամյակի ընթացքում

Ամիսներ	1	2	3	4	5	6
Առևտրային բանկերի վարկեր*	18.25	18.66	18.29	17.01	17.62	17.24
Առևտրային բանկերի ավանդներ*	8.74	9.23	9.05	9.37	9.22	9.34
ՀՀ ԿԲ ռեպո գործառնություններ	7.25	7.75	8.25	8.5	8.5	8.5

* Հաշվարկված է 16 օրից մինչև մեկ տարի ժամկետով, միայն դրամով տրամադրված վարկերի և ներգրավված ավանդների համար (առանց միջբանկային շուկայի):

Հարկաբյուջետային հատված: 2011 թվականի առաջին կիսամյակում հարկաբյուջետային քաղաքականության բնույթը եղել է զսպող: Տարվա առաջին կիսամյակի արդյունքներով պետական բյուջեի ընդհանուր եկամուտները կազմել են ՀՆԱ-ի 28.3¹⁷ տոկոսը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 29.1 տոկոսի դիմաց, իսկ հարկային եկամուտները՝ ներառյալ սոցիալական ապահովագրության վճարները, կազմել են ՀՆԱ-ի 25.6 տոկոսը նախորդ տարվա 26.4 տոկոսի դիմաց: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ պետական բյուջեի եկամուտների անվանական աճը կազմել է 10 տոկոս, իսկ հարկային եկամուտներինը՝ ներառյալ սոցիալական ապահովագրության վճարները, 10.2 տոկոս:

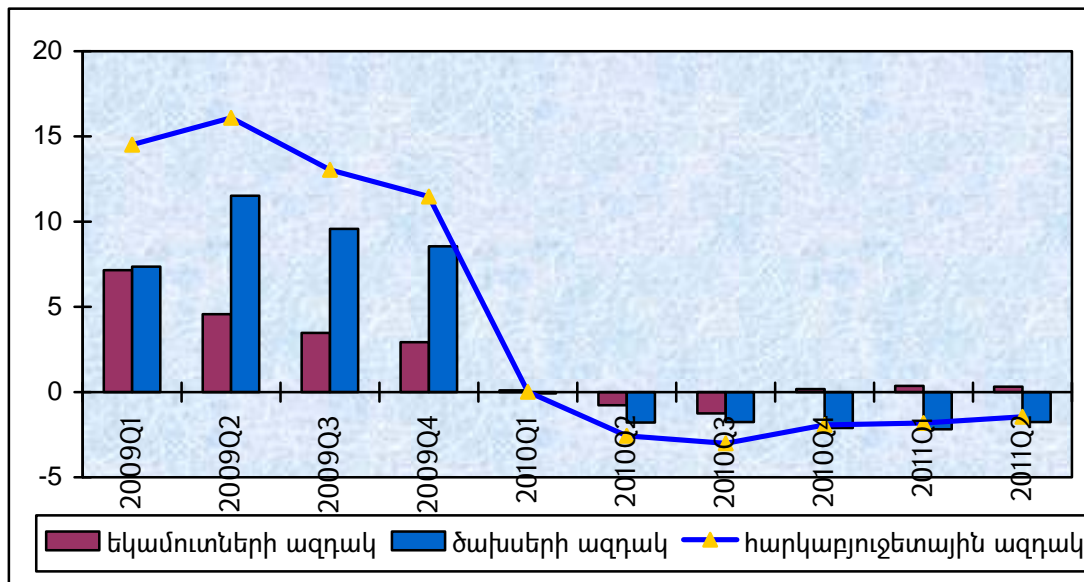
Բյուջետային քաղաքականության մոտեցումը եղել է բազմակողմ և միաժամանակ հավասարակշռված: Ընդ որում, մի կողմից նպատակ է դրվել չհակազդել տնտեսական վերականգնմանը, մյուս կողմից նպատակադրվել է մեղմել գնաճային ռիսկերը, զուգահեռաբար ապահովելով արդյունավետ պարտքի կառավարում և պակասուրդի աստիճանական կրճատում:

¹⁷ Ընթացիկ տարվա ՀՆԱ-ում բերված ցուցանիշներում ՀՆԱ-ն ՀՀ ֆինանսների նախարարության գնահատականն է

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի մասով 2011 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով ծախսեր/ՀՆԱ ցուցանիշը դրսևորել է նվազման միտումներ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ՝ 3.5 տոկոսային կետի չափով և կազմել 29.6 տոկոս: Ընթացիկ ծախսերի գծով գրանցվել է անվանական աճ 6 տոկոս չափով, սակայն արձանագրվել է անկում ընթացիկ ծախսեր/ՀՆԱ ցուցանիշի գծով, ընդ որում, նշված ցուցանիշը կազմել է 25.5 տոկոս, նախորդ տարվա 27.3 տոկոսի դիմաց: Կապիտալ ծախսերը 2011 թվականի առաջին կիսամյակին կազմել է ՀՆԱ-ի 4.1 տոկոսը, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 5.9 տոկոսի փոխարեն:

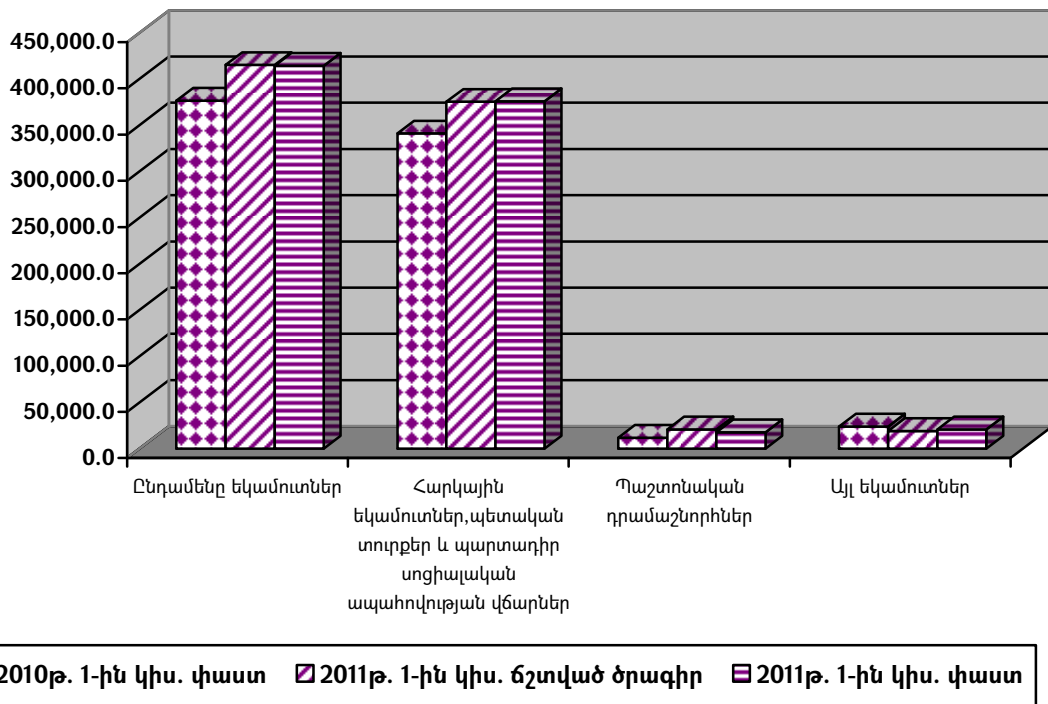
Հարկաբյուջետային ազդակը: 2011 թվականի առաջին կիսամյակի արդյունքներով գրանցվել է 1.4 տոկոս զսպող հարկաբյուջետային ազդակ, ընդ որում եկամուտների գծով գրանցվել է 0.3 տոկոս ընդլայնող, իսկ ծախսերի գծով՝ 1.7 տոկոս զսպող ազդակ:

Գծապատկեր 8. Հարկաբյուջետային ազդակը 2009 թվականից եռամսյակներով

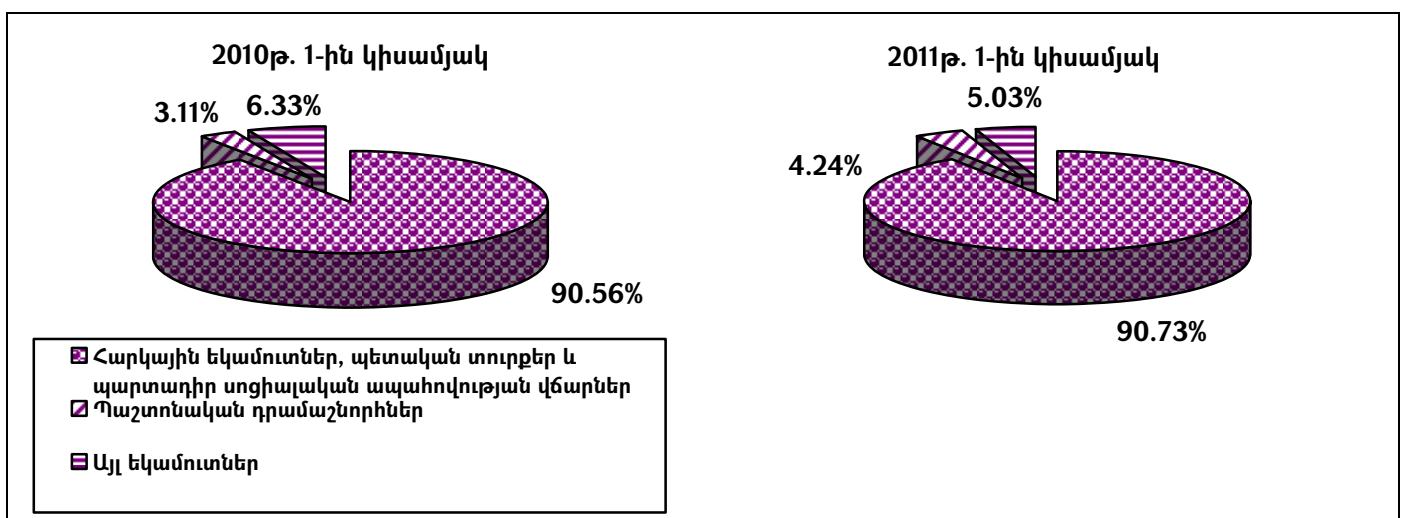
« ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

« Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսվել էր ավելի քան 404.2 մլրդ դրամ բյուջետային եկամուտների ստացում: «Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 11-րդ կետի և 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջներից ելնելով՝ պետության դրամական միջոցների համախմբված հաշվառման նպատակով պետական բյուջեի ծրագրային և փաստացի ցուցանիշներում ներառվել են նաև ՀՀ պետական հիմնարկների համար կառավարության որոշումներով բացված արտաբյուջետային հաշիվների համապատասխան շրջանառությունը, ինչպես նաև առանց սահմանափակման պետական բյուջեից կատարվող վճարումները: Նշված միջոցները ներառյալ, ինչպես նաև հաշվի առնելով կառավարության լիազորությունների շրջանակներում կատարված մյուս փոփոխությունները՝ ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների ծրագիրն ավելացվել է 10.7 մլրդ դրամով (2.6%-ով) և կազմել շուրջ 414.9 մլրդ դրամ, որից 394.2 մլրդ դրամը՝ սեփական եկամուտների, 20.7 մլրդ դրամը՝ պաշտոնական դրամաշնորհների գծով: Հաշվետու ժամանակահատվածում ստացվել են ավելի քան 414.1 մլրդ դրամի փաստացի եկամուտներ, որոնք կազմում են կանխատեսված ցուցանիշի 99.8%-ը: Նշված գումարից 396.5 մլրդ դրամը կազմել են սեփական աղբյուրներից ստացված եկամուտները՝ կազմելով ծրագրի 100.6%-ը, 17.6 մլրդ դրամ՝ պաշտոնական դրամաշնորհները, որոնք 15.3%-ով զիջել են ծրագրված ցուցանիշը: Ընդ որում, հարկային եկամուտների, պետական տուրքերի և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների ծրագիրը կատարվել է 100.2%-ով, այլ եկամուտներինը՝ 109.4%-ով: Նշենք, որ առանց արտաբյուջետային միջոցների եկամուտների կատարողականը կազմում է 100.1%: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պետական բյուջեի եկամուտներն աճել են 10%-ով կամ 37.7 մլրդ դրամով: Մասնավորապես՝ հարկային եկամուտների (ներառյալ՝ պետական տուրքերը և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները) և պաշտոնական դրամաշնորհների գծով մուտքերն աճել են համապատասխանաբար 10.2 և 50.1 տոկոսով, իսկ այլ եկամուտների գծով գրանցվել է անկում 12.5%-ով:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտներում հարկային եկամուտների (ներառյալ՝ պետական տուրքերը և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները) և պաշտոնական դրամաշնորհների տեսակարար կշիռներն աճել են համապատասխանաբար 0.2 և 1.1 տոկոսային կետով՝ կազմելով 90.7 և 4.2 տոկոս: Համապատասխանաբար այլ եկամուտների տեսակարար կշիռը 1.3 տոկոսային կետով նվազել է և կազմել 5%:

Պետական բյուջեի եկամուտների կառուցվածքը

Հարկային եկամուտներ և պետական տուրքեր

ՀՀ 2011 թվականի առաջին կիսամյակի պետական բյուջեի եկամուտների 76%-ն ապահովվել է հարկային եկամուտների և պետական տուրքերի հաշվին, որոնք կազմել են ավելի քան 314.8 մլրդ

դրամ և 99.9%-ով ապահովել կառավարության լիազորությունների շրջանակներում ճշտված ծրագիրը: Նշված գումարից 733.7 մլն դրամը կազմել են արտաբյուջետային հաշիվներին մուտքագրված հարկային եկամուտները, որոնց կիսամյակի կատարողականը կազմել է 67.7%: Այսինքն՝ հարկերի ու տուրքերի կատարողականի ցուցանիշի վրա որոշակի բացասական ազդեցություն է գործել արտաբյուջետային մուտքերի համամատաբար ցածր կատարողականը: Առանց արտաբյուջետային մուտքերի պետական բյուջեի հարկերի ու տուրքերի կատարողականը կազմում է 100.03%:

Հարկային եկամուտներ

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտները կազմել են 305.1 մլրդ դրամ՝ 100%-ով ապահովելով ճշտված ծրագրի կատարումը: Առանց արտաբյուջետային միջոցների հարկային եկամուտների կատարողականը կազմել է 100.1%: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական բյուջեի հարկային եկամուտներն աճել են 9.9%-ով կամ 27.6 մլրդ դրամով: Ընդ որում, հարկատեսակների մեծամասնության գծով արձանագրվել է մուտքերի աճ: Աճի հիմնական աղբյուր են հանդիսացել ավելացված արժեքի հարկը, շահութահարկը, եկամտահարկը, մաքսատուրքը, բնօգտագործման ու բնապահպանական վճարները և ուղալթին:

Հարկային եկամուտների 49.5%-ն ապահովվել է *ավելացված արժեքի հարկի* հաշվին: Այն կազմել է 151 մլրդ դրամ և 5.9%-ով կամ 8.5 մլրդ դրամով գերազանցել նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը: ԱԱՀ-ի մուտքերից 96.9 մլրդ դրամը ստացվել է ՀՀ սահմանին հարկումից, 54.1 մլրդ դրամը՝ ներքին շրջանառությունից: Հարկ է նշել, որ ԱԱՀ-ի մուտքերի աճն առավելապես ապահովվել է ապրանքների ու ծառայությունների ներքին շրջանառության հաշվին:

2010 թվականի հոկտեմբերի 7-ի «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-129-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից), 15-րդ հոդվածը լրացվել է նոր կետով, որի համաձայն ավելացված արժեքի հարկից ազատվում են դիզելային վառելիքի ներմուծումը և (կամ) օտարումը:

2010 թվականի նոյեմբերի 15-ի «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-151-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի դեկտեմբերի 4-ից), 15-րդ հոդվածը լրացվել է ևս մեկ նոր կետով, որի համաձայն ավելացված արժեքի հարկից ազատվում է անհատ ձեռնարկատեր չհանդիսացող ֆիզիկական անձանց կողմից իրավաբանական անձանց կանոնադրական կամ բաժնետիրական կապիտալում գույքի ներդրումը:

2010 թվականի դեկտեմբերի 7-ի «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-179-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից), 15-րդ հոդվածը լրացվել է նոր կետով, որի համաձայն ավելացված արժեքի հարկից ազատվում են ջրօգտագործողների ընկերությունների կողմից ոռոգման ջրի մատակարարման գործարքները:

2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ի «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի դեկտեմբերի 28-ի ՀՕ-208-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից), Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ապրանքների կոմիսիոն հիմունքներով վաճառքի դեպքում ավելացված արժեքի հարկի շեմի որոշման նպատակով հաշվի է առնվում վաճառված ապրանքների ընդհանուր արժեքը (ներառյալ ավելացված արժեքի հարկը):

Նույն օրենքով սահմանվել է , որ ավելացված արժեքի հարկի շեմը չի կիրառվում՝

1) այն անձանց նկատմամբ, որոնց «ներմուծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով առևտրային գործունեության (վաճառքի) նպատակներով Հայաստանի Հանրապետություն ներմուծած՝ օրենքով հաստատված ցանկում ընդգրկված ապրանքների (որոնցից ավելացված արժեքի հարկը մաքսային մարմինների կողմից չի հաշվարկվում և չի գանձվում) իրացման գործարքներից առաջացող հարկվող շրջանառությունը հաշվետու տարվա որևէ պահին գերազանցում է 1 մլն դրամը:

Տվյալ դեպքում անձը համարվում է ավելացված արժեքի հարկ վճարող 1 մլն դրամի շեմը գերազանցելու պահից մինչև տվյալ օրացուցային տարվա ավարտը՝ 1 մլն դրամը գերազանցող մասի և այլ հարկվող գործարքների մասով:

2) «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 11.1 հոդվածով սահմանված հարկման նպատակով փոխկապակցված համարվող անձանց նկատմամբ:

Զուգահեռաբար, «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի դեկտեմբերի 28-ի ՀՕ-207-Ն օրենքի համաձայն, «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 11.1 հոդվածով ամրագրվել է, որ իրավաբանական և (կամ) ֆիզիկական անձինք համարվում են փոխկապակցված նաև այն դեպքերում, երբ գործել են համաձայնեցված՝ ելնելով ընդհանուր տնտեսական շահերից:

Պետական բյուջեի հարկերի 5.8%-ն ապահովվել է *ակցիզային հարկի* հաշվին՝ կազմելով շուրջ 17.8 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ հանրապետություն ներմուծվող ենթակապակցային ապրանքների հարկումից ստացվել է 12.4 մլրդ դրամ, հանրապետությունում արտադրվող ենթակապակցային

ապրանքների հարկումից՝ 5.4 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ակցիզային հարկի մուտքերը նվազել են 16.8%-ով:

«Ակցիզային հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի հոկտեմբերի 20-ի ՀՕ-126-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից)՝

1) ԱՏԳԱԱ 2208 ապրանքային ծածկագրին դասվող տեղական արտադրության օղու համար ակցիզային հարկի դրույքաչափը սահմանվել է բացթողնման գնի (առանց ավելացված արժեքի հարկի և ակցիզային հարկի) 30 տոկոսի, բայց ոչ պակաս, քան 1 լիտրի համար 500 դրամի չափով, իսկ ներմուծվող օղու համար՝ մաքսային արժեքի 30 տոկոսի, բայց ոչ պակաս, քան 1 լիտրի համար 500 դրամի չափով,

2) բենզինի 1 տոննայի համար ակցիզային հարկի դրույքաչափը սահմանվել է 25000 դրամ,

3) դիզելային վառելիքի համար ակցիզային հարկը սահմանվել է մաքսային արժեքի 10 տոկոսի չափով, բայց ոչ պակաս, քան 1 տոննայի համար 32500 դրամ:

Միաժամանակ, սահմանվել է, որ բենզինի 1 տոննայի համար սահմանված ակցիզային հարկի և օրենսդրությամբ սահմանված կարգով հաշվարկված ավելացված արժեքի հարկի հանրագումարը 112000 ՀՀ դրամից պակաս լինելու դեպքում ակցիզային հարկն ավելացվում է այն չափով, որպեսզի բենզինի 1 տոննայի համար գանձվող ակցիզային հարկի և ավելացված արժեքի հարկի հանրագումարը հավասարվի 112000 ՀՀ դրամի:

Զուգահեռաբար, 2010 թվականի հոկտեմբերի 20-ի «Բենզինի և դիզելային վառելիքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության 2010 թվականի հոկտեմբերի 20-ի ՀՕ-130-Ն օրենքի համաձայն, 2011 թվականի հունվարի 1-ից ուժը կորցրած է ճանաչվել «Բենզինի և դիզելային վառելիքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 18.5%-ն ապահովվել է *շահութահարկի* հաշվին՝ կազմելով 56.6 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ շահութահարկի մուտքերն աճել են 30.2%-ով կամ 13.1 մլրդ դրամով:

2010 թվականի դեկտեմբերի 7-ի «Շահութահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-180-Ն օրենքի համաձայն, 2011 թվականի հունվարի 1-ից վերացվել է ոռոգման ջրի մատակարարման գծով բնակչությանը, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքային և գյուղական համայնքներին, ջրօգտագործողների ընկերություններին, ջրօգտագործողների ընկերությունների միություններին, համատիրություններին, բազմաբնակարան շենքի սպասարկում (կառավարում) իրականացնող

անձանց մատուցվող ծառայությունների (գործարքների) մատուցման գծով շահութահարկի վճարման ժամկետը մինչև դրանց իրացման դիմաց վճարման հաշվետու ժամանակաշրջանը հետաձգելու դրույթը:

2010 թվականի դեկտեմբերի 8-ի «Շահութահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ և փոփոխություններ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-189-Ն օրենքի համաձայն (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից) շահութահարկի կանխավճարների մուծումները կատարվում են յուրաքանչյուր եռամսյակ, նախորդ տարվա շահութահարկի փաստացի գումարի և (կամ) շահութահարկի հաշվարկային մեծության մեկ վեցերորդի չափով՝ յուրաքանչյուր եռամսյակի վերջին ամսվա 15-ից ոչ ուշ:

2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ի «Շահութահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-265-Ն օրենքի համաձայն (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 9-ից) սահմանվել է, որ ներդրումային ֆոնդերի շահութահարկը հաշվարկվում է զուտ ակտիվների նկատմամբ՝ 0.01 տոկոս դրույթաչափով:

Վերը նշված օրենքով սահմանվել է, որ հարկվող շահույթը որոշելիս համախառն եկամուտը նվազեցվում է գործատուի կողմից վարձու աշխատողի համար Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կամավոր կուտակային կենսաթոշակային ապահովագրության պայմաններով կատարված վճարումների՝ տվյալ վարձու աշխատողի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 5 տոկոսը չգերազանցող մասով:

Միաժամանակ, վերը նշված օրենքով սահմանվել է, որ մինչև 2014 թվականի հունվարի 1-ը հարկատուի հարկվող շահույթը որոշելիս համախառն եկամուտը նվազեցվում է հարկատուի յուրաքանչյուր վարձու աշխատողի համար հարկատուի կատարած կամավոր կուտակային կենսաթոշակային վճարումների 50 տոկոսի չափով, բայց ոչ ավել, քան տվյալ վարձու աշխատողի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 2.5 տոկոսի չափով: Նշյալ նվազեցումը, նույն օրենքի 16-րդ հոդվածի «գ.1» կետով սահմանված նվազեցման թույլատրելի չափի հետ չպետք է գերազանցի գործատուի կատարած՝ տվյալ վարձու աշխատողի աշխատանքի վարձատրության և դրան հավասարեցված այլ վճարումների 7.5 տոկոսը:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջե է մուտքագրվել 37.4 մլրդ դրամ *եկամտահարկ*՝ ապահովելով հարկային եկամուտների 12.3%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ եկամտահարկի մուտքերն աճել են 8.6%-ով կամ շուրջ 3 մլրդ դրամով:

2010 թվականի նոյեմբերի 16-ի «Եկամտահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-165-Ն օրենքով սահմանվել է (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից), որ համախառն եկամուտը եկամտի ստացման յուրաքանչյուր ամսվա համար նվազեցվում է 32500 դրամի չափով՝ նախկին 30000 դրամի փոխարեն:

2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ի «Եկամտահարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացումներ և փոփոխություն կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-275-Ն օրենքով սահմանվել է (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 9-ից), որ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կամավոր կուտակային կենսաթոշակային ապահովագրության պայմաններով հարկ վճարողի կողմից իր համար և (կամ) հարկ վճարողի համար երրորդ անձի (այդ թվում՝ գործատուի) կողմից կատարվող կուտակային կենսաթոշակային ապահովագրության վճարները՝ հարկ վճարողի համախառն եկամտի 5 տոկոսը չգերազանցող չափով, նվազեցվում են հարկատուի համախառն եկամտից:

Մաքսագուրքի գծով մուտքերը կազմել են ավելի քան 17.6 մլրդ դրամ՝ 15.7%-ով կամ 2.4 մլրդ դրամով գերազանցելով 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը և ապահովելով պետական բյուջեի հարկային եկամուտների 5.8%-ը:

2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ին ընդունվել է «Հայաստանի Հանրապետության մաքսային օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (ՀՕ-25-Ն), որով արգելվել է ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց կողմից ԱՏԳ ԱԱ 8702 և 8703 ծածկագրերին դասվող ապրանքների (ավտոմեքենաների) Հայաստանի Հանրապետության տարածք ժամանակավոր ներմուծումը: Նշված օրենքի կիրարկման արդյունքում վերահայտարարագրվել են մինչև ս.թ. փետրվարի 5-ը «Ժամանակավոր ներմուծում» մաքսային ռեժիմով ձևակերպված տրանսպորտային միջոցները և վերջիններիս «ներմուծում ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով ձևակերպման ժամանակ մաքսային վճարների վճարման համար հայտարարատուներին Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ս.թ. փետրվարի 24-ի թիվ 161-Ն որոշմամբ սահմանված կարգով տրամադրվել են անտոկոս բյուջետային վարկեր, որոնք ենթակա են մարման 6 ամսվա ընթացքում:

Նույն օրենքով մի շարք ապրանքների (մասնավորապես՝ հաց, հացամթերք, ջեռուցման վառարաններ, պոմպեր, ջեռոցներ, վառարաններ, արդյունաբերական որոշ մեքենաներ, հաղորդալարեր) ներմուծման համար մաքսատուրքի դրույքաչափը 0-ից բարձրացվել է մինչև 10 տոկոս:

Գործունեության առանձին տեսակներից գանձված *հաստատագրված վճարներն* առաջին կիսամյակում կազմել են շուրջ 10.1 մլրդ դրամ՝ ապահովելով հարկային եկամուտների 3.3%-ը: Նշված

ցուցանիշը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 7.3%-ով կամ 786.5 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է գործունեության որոշ տեսակների՝ հարկման ընդհանուր դաշտ անցնելու հանգամանքով:

2010 թվականի դեկտեմբերի 22-ի «Հաստատագրված վճարների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում և փոփոխություններ կատարելու մասին» Հայաստանի Հանրապետության ՀՕ-214-Ն օրենքով (ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարի 1-ից) փոփոխություններ են կատարվել օրենքի 53-րդ հոդվածում, ինչի արդյունքում ավտոտեխսպասարկման կայանների (կետերի) գործունեության համար սահմանված հաստատագրված վճարի սահմանային ամսական 800 հազար դրամ չափը փոխարինվել է եռամսյակային 2.400 հազար դրամ չափով:

Վերոհիշյալ փոփոխությունները մինչև այդ գործող սահմանային չափի հետ համեմատության պայմաններում պետական բյուջեի եկամուտների վրա կարող են ազդեցություն թողնել այն դեպքերում, երբ եռամսյակի որևէ ամսվա ընթացքում ավտոտեխսպասարկման կայանների (կետերի) գործունեությունից հարկ վճարողի իրացման շրջանառությունը գերազանցի 800 հազար դրամը, սակայն եռամսյակային կտրվածքով նշված գործունեությունից ստացված համախառն եկամտի հանրագումարը չգերազանցի 2.400 հազար դրամը: Ամսվա ընթացքում իրացումից հասույթը 800 հազար դրամը գերազանցելու դեպքում նախկինում գործող օրենսդրության համաձայն տվյալ հարկ վճարողի գործունեությունից տվյալ ամսվա հասույթը կհարկվեր հարկման ընդհանուր համակարգում, իսկ 2011 թվականի հունվարի 1-ի գործող կարգով նշված դեպքերում հարկ վճարողի կողմից իրականացված գործունեությունը կշարունակի հարկվել հաստատագրված վճարների համակարգում:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջե են մուտքագրվել ավելի քան 5.8 մլրդ դրամ *բնօգտագործման և բնապահպանական վճարներ* (կազմելով հարկային եկամուտների 1.9%-ը), որից 2.4 մլրդ դրամը վճարվել է օգտակար հանաճոների արդյունահանման դիմաց, 1.7 մլրդ դրամը՝ այլ պետություններում գրանցված տրանսպորտային միջոցներից օդային ավազան վնասակար նյութեր արտանետելու, 805.8 մլն դրամը՝ ՀՀ ներմուծվող շրջակա միջավայրին վնաս պատճառող ապրանքների համար: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված մուտքերն ավելացել են 46.7%-ով կամ 1.9 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված օգտակար հանաճոների արդյունահանման և այլ պետություններում գրանցված տրանսպորտային միջոցներից օդային ավազան վնասակար նյութեր արտանետելու համար գանձվող վճարների աճով՝ համապատասխանաբար 55.7 և 85.6 տոկոսով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջե են մուտքագրվել 8.8 մլրդ դրամի *այլ հարկեր*: Մասնավորապես՝ 3.4 մլրդ դրամ է կազմել «Կոնցեսիայի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված

ռոյալթին, 1.6 մլրդ դրամ՝ ռադիոհաճախականության օգտագործման թույլտվության տրամադրման (գործողության ժամկետի երկարաձգման) վճարները, 1.4 մլրդ դրամ՝ ճանապարհային վճարները, 693.4 մլն դրամ՝ հարկային օրենսդրության խախտման համար «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված տուգանքները, 600 մլն դրամ՝ ԱՏԳԱԱ 2208 ապրանքային ծածկագրին դասվող օղու ներմուծման թույլտվության համար սակագնային քվոտայի վճարը, 239.1 մլն դրամ՝ հանրային ծառայությունների կարգավորման պարտադիր վճարները, 207.5 մլն դրամ՝ կոնցեսիոն վճարը, 21.9 մլն դրամ՝ արտոնագրային վճարները և 733.7 մլն դրամ՝ ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման ֆոնդի եկամուտները:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ հարկերի փաստացի ցուցանիշն աճել է 56.5%-ով կամ 3.2 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ռոյալթիի և ռադիոհաճախականության օգտագործման թույլտվության տրամադրման վճարների աճով:

Պետական տուրք

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական տուրքի գծով բյուջեի մուտքերը կազմել են ավելի քան 9.7 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ՀՀ կառավարության ծրագրով նախատեսված ցուցանիշի 98.6%-ը: Չնայած պետական տուրքերի ծրագրային ցուցանիշն ընդհանուր առմամբ գրեթե կատարվել է, առանձին աղբյուրներից ստացված մուտքերն ունեցել են տարբեր կատարողական: Մասնավորապես՝ կանխատեսված ցուցանիշը համապատասխանաբար 7.1, 14.2, 8 և 2 տոկոսով զիջել են օրենքով սահմանված այլ ծառայությունների և գործողությունների, հյուպատոսական ծառայությունների կամ գործողությունների իրականացման, դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների ու գանգատների, դատարանների վճիռների և որոշումների դեմ տրվող վճռաբեկ բողոքների, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու և պետական գրանցման համար գանձվող տուրքերի գծով: Ծրագրի գերազանցում է արձանագրվել ֆիզիկական անձանց տրվող իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստաթղթերի, որոշակի ծառայությունների կամ գործողությունների (15.7%-ով), լիցենզավորման ենթակա գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալու (8.3%-ով), գյուտերի, օգտակար մոդելների, արդյունաբերական նմուշների, ապրանքային և սպասարկման նշանների, ապրանքների ծագման տեղանունների, ֆիրմային անվանումների, ինտեգրալ միկրոսխեմաների տոպոլոգիաների իրավական պահպանության հետ կապված իրավաբանական նշանակություն ունեցող գործողությունների (49.8%-ով) և ՀՀ քաղաքացիություն ստանալու և ՀՀ քաղաքացիության փոփոխման (56%-ով) համար գանձվող վճարների գծով:

2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պետական տուրքի մուտքերն աճել են 12.7%-ով կամ 1.1 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է լիցենզավորման ենթակա

գործունեություն իրականացնելու նպատակով լիցենզիաներ տալու, դատարան տրվող հայցադիմումների, դիմումների ու գանգատների, դատարանների վճիռների և որոշումների դեմ տրվող վճռաբեկ բողոքների համար, ինչպես նաև դատարանի կողմից տրվող փաստաթղթերի պատճեններ (կրկնօրինակներ) տալու, պետական գրանցման և ֆիզիկական անձանց տրվող իրավաբանական նշանակություն ունեցող փաստաթղթերի, որոշակի ծառայությունների կամ գործողությունների իրականացման համար գանձվող տուրքերի ավելացմամբ:

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ բարձրացվել են հեռահաղորդակցության բնագավառի՝ հեռուստահաղորդումների եթերային հեռարձակում իրականացնելու, ինչպես նաև հեռուստահաղորդումների կաբելային (մալուխային) հեռարձակման համար սահմանված պետական տուրքերի դրույքաչափերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի հոկտեմբերից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարվել է համապատասխան լրացում՝ քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմնի աշխատավայրից (բաժնից) դուրս կատարվող քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման համար պետական տուրքը գանձվում է սահմանված պետական տուրքի դրույքաչափերի տասնապատիկի չափով (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի հոկտեմբերից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ դադարել են գործել ավտոմեքենայի կորցրած պետական համարանիշը վերականգնելու (բազային տուրքի 24-պատիկի չափով), ավտոմեքենայի (մոտոցիկլետի) կորցրած տեխնիկական անձնագրի (գրանցման վկայականի) կրկնօրինակ տալու համար (բազային տուրքի 12-պատիկի չափով), ինչպես նաև վարորդական իրավունքի կորցրած վկայականի կրկնօրինակը տալու (բազային տուրքի 24-պատիկի չափով) համար նախատեսված պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2010 թվականի դեկտեմբերից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված մեկ այլ փոփոխությամբ մոտոփոխադրամիջոցների, կցորդների և կիսակցորդների հաշվառման համարանիշ տալու համար սահմանվել է բազային տուրքի վեցապատիկի չափով պետական տուրք:

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ փոփոխվել են հյուպատոսական ծառայությունների կամ գործողությունների համար սահմանված պետական տուրքերի դրույքաչափերը (միասնականացվել են, միաժամանակ որոշ դրույքաչափեր սահմանվել են գործողից բարձր, իսկ որոշ դրույքաչափեր՝ գործողից ցածր) (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված մեկ այլ փոփոխությամբ դադարել է գործել գյուղատնտեսության բնագավառի անասնաբուժության համար

(տարեկան բազային տուրքի 5-ապատիկի չափով), հեռահաղորդակցության բնագավառի շարժական կապի ծառայությունների մատուցման (տարեկան բազային տուրքի 100-ապատիկի չափով), շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառի ավտոտրանսպորտային միջոցներից աղտոտող նյութերի արտանետումների չափումների (յուրաքանչյուր չափիչ կետի համար) համար (տարեկան բազային տուրքի 150-ապատիկի չափով), որակի ստանդարտացման, սերտիֆիկացման, չափագիտության բնագավառի չափման միջոցների արտադրության համար (տարեկան բազային տուրքի 25-ապատիկի չափով), տրանսպորտի բնագավառի կանոնավոր օդային հաղորդակցության համար (տարեկան բազային տուրքի 15000-ապատիկի չափով), սոցիալական պաշտպանության բնագավառի մանկատների կազմակերպման, երեխաների ցերեկային խնամքի կազմակերպման, երեխաների ժամանակավոր խնամքի կազմակերպման համար (տարեկան բազային տուրքի 100-ապատիկի չափով) և ծեր և հաշմանդամ քաղաքացիների խնամքի և սպասարկման կազմակերպման համար (տարեկան տուրքի 100-ապատիկի չափով), գործունեության այլ բնագավառի՝ սնանկության կառավարչի գործունեության իրականացման համար (տարեկան բազային տուրքի 25-ապատիկի չափով), տեղագրական քարտեզագրման և հողաշինարարական աշխատանքների իրականացման համար (տարեկան բազային տուրքի 50-ապատիկի չափով), ռիելտորական գործունեության համար (տարեկան բազային տուրքի 50-ապատիկի չափով), հատուկ պաշտպանվածություն պահանջող պետական նշանակության փաստաթղթերի տպագրական աշխատանքների կատարման համար (տարեկան բազային տուրքի 1000-ապատիկի չափով), թանկարժեք մետաղների զտարկում, բանկային ոսկու և ստանդարտացված ձուլակտորների արտադրություն համար (տարեկան բազային տուրքի 1000-ապատիկը), զբոսաշրջության բնագավառի զբոսավարների գործունեության լիցենզիաների համար (տարեկան բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով), ուղեկցորդների գործունեության լիցենզիաների համար (տարեկան բազային տուրքի 10-ապատիկի չափով), մաքսային բնագավառի մաքսային միջնորդական գործունեության համար (տարեկան բազային տուրքի 200-ապատիկի չափով) նախատեսված պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված փոփոխությամբ բարձրացվել են քաղաքաշինության բնագավառում սահմանված պետական տուրքերը: Միաժամանակ մեկ այլ փոփոխությամբ գործունեության այլ բնագավառների թմրամիջոցների կամ հոգեմետ նյութերի մասով հանվել են դրանց մշակման, բացթողնման, ձեռքբերման, գիտական և ուսումնական նպատակով օգտագործման, վերամշակման, փորձաքննություն անցկացնելու համար սահմանված պետական տուրքերը (փոփոխությունն ուժի մեջ է մտել 2011 թվականի հունվարից):

«Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում կատարված մեկ այլ փոփոխությամբ սահմանվել են՝ ներդրումային ընկերություններին որպես ներդրումային ֆոնդի կառավարիչ վերագրանցելու համար բազային տուրքի քսանապատիկի չափով պետական տուրք, Հայաստանի Հանրապետությունում գրանցված բանկերի, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և ապահովագրական ընկերությունների ներկայացուցչությունները գրանցելու համար բազային տուրքի հնգապատիկի չափով պետական տուրք, ֆոնդի կառավարման գործունեության իրականացման համար տարեկան բազային տուրքի 100-ապատիկի չափով պետական տուրք:

Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներ

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներից բյուջետային եկամուտները կազմել են շուրջ 60.9 մլրդ դրամ, որից ավելի քան 51.1 մլրդ դրամը վճարվել է գործատուների կողմից, 7.9 մլրդ դրամը՝ աշխատավարձից և դրան հավասարեցված եկամուտներից, 1.8 մլրդ դրամը՝ անհատ ձեռնարկատերերի կողմից: Պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարները 1.4%-ով (865 մլն դրամով) գերազանցել են կիսամյակի ծրագիրը և 11.3%-ով (6.2 մլրդ դրամով)՝ 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի փաստացի ցուցանիշը: Նշենք, որ մուտքերի աճի մեջ 5.9 մլրդ դրամը բաժին է ընկել գործատուների կողմից վճարվող գումարներին՝ պայմանավորված վերջինիս բարձր տեսակարար կշռով:

Պաշտոնական դրամաշնորհներ

2011 թվականի առաջին կիսամյակում արտաքին դոնորների կողմից ՀՀ պետական բյուջեին տրամադրվել են շուրջ 17.6 մլրդ դրամ պաշտոնական դրամաշնորհներ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 84.7%-ը, իսկ առանց արտաբյուջետային միջոցների՝ շուրջ 17.3 մլրդ դրամ կամ ծրագրված ցուցանիշի 87.4%-ը: Ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ չեն ստացվել Եվրամիությունից նախատեսված 7 մլրդ դրամի դրամաշնորհը և թվով 10 նպատակային ծրագրերի շրջանակներում նախատեսված միջոցները: Միաժամանակ նշենք, որ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում ստացվել են ծրագրված միջոցներից 61%-ով (4.8 մլրդ դրամով) ավել միջոցներ: Հաշվետու ժամանակահատվածում նպատակային դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում ստացվել է ավելի քան 14.8 մլրդ դրամ, որից 12.7 մլրդ դրամը՝ «Հազարամյակի մարտահրավեր» ծրագրի շրջանակներում, 987.4 մլն դրամը (նախատեսվածի 76.6%-ը)՝ Համաշխարհային բանկի, 450.3 մլն դրամը (նախատեսվածի 90.9%-ը)՝ Գերմանիայի

զարգացման վարկերի բանկի և 25.8 մլն դրամը (նախատեսվածի 57.6%-ը)՝ Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում: Առաջին կիսամյակում 279.1 մլն դրամ մուտքագրվել է պետական հիմնարկների արտաբյուջետային հաշիվներին՝ նրանց կողմից իրականացվող ծրագրերի ֆինանսավորման համար:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պաշտոնական դրամաշնորհներից պետական բյուջեի մուտքերն ավելացել են 50.1%-ով կամ շուրջ 5.9 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է «Հազարամյակի մարտահրավեր» ծրագրի շրջանակներում ստացված գումարների 4.9 մլրդ դրամ կամ 61.6% աճով:

Այլ եկամուտներ

Պետական բյուջեի այլ եկամուտները 2011 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել են ավելի քան 20.8 մլրդ դրամ և ապահովել 109.4% կատարողական: Առանց արտաբյուջետային միջոցների այլ եկամուտները կազմել են 13.2 մլրդ դրամ կամ ծրագրվածի 117.3%-ը: Ծրագրի գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարների, նախորդ տարի պետական բյուջեից հատկացված և չօգտագործված միջոցների վերադարձի, ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման տոկոսավճարների և ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ծախսերի նկատմամբ եկամուտների գերազանցումից մուտքերի ծրագրային ցուցանիշների գերազանցմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 539.6 մլն դրամ են կազմել ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ծախսերի նկատմամբ եկամուտների գերազանցումից մուտքերը, որոնք 60.1%-ով գերազանցել են ծրագիրը և 3.8 անգամ՝ նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը:

Պետական սեփականություն հանդիսացող գույքի վարձակալությունից եկամուտները կազմել են 389.3 մլն դրամ՝ 2.6%-ով գերազանցելով ծրագրային ցուցանիշը: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է պետական պահուստի հողերի վարձակալության դիմաց 45.8 մլն դրամի մուտքերով, որոնք ծրագրով նախատեսված չէին: Նշված գումարից 343.5 մլն դրամը ստացվել է պետական ձեռնարկությունների և գույքի վարձակալության դիմաց՝ կազմելով ծրագրի 93.1%-ը: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ պետական գույքի վարձակալությունից եկամուտները նվազել են 10.5%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ձեռնարկությունների և գույքի (բացառությամբ հողի) վարձավճարների նվազմամբ:

Բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարներն առաջին կիսամյակում կազմել են 2.9 մլրդ դրամ կամ ծրագրվածից 47.2%-ով

ավելի: Իրավաբանական անձանց բաժնետիրական կապիտալում կատարված ներդրումներից ստացվող շահաբաժինները կազմել են 191.5 մլն դրամ կամ ծրագրային ցուցանիշի 75.9%-ը՝ 2.4%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը:

Ծրագրի 12.5%-ով գերազանցում է արձանագրվել պետության տված վարկերի օգտագործման դիմաց ստացված տոկոսների գծով, որոնք կազմել են ավելի քան 2.9 մլրդ դրամ: Մասնավորապես՝ ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման տոկոսավճարները կազմել են ավելի քան 2.8 մլրդ դրամ՝ 12.9%-ով գերազանցելով ծրագիրը: Ոչ ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերի օգտագործման տոկոսավճարները կազմել են շուրջ 92.3 մլն դրամ՝ նախատեսված 90.9 մլն դրամի դիմաց: Նշված գումարից 38.1 մլն դրամը Վրաստանի կառավարության կողմից նախորդ տարվա պարտավորության գծով կատարված վճարումն է, որը << գանձապետական միասնական հաշվին մուտքագրվել է ընթացիկ տարվա հունվարին:

Տիրազուրկ, ժառանգության իրավունքով, ինչպես նաև ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից նվիրատվության կարգով պետությանը որպես սեփականություն անցած դրամական միջոցները կազմել են 37.3 մլն դրամ կամ ծրագրի 29.1%-ը, մինչդեռ առանց արտաբյուջետային միջոցների նշված ցուցանիշը կազմում է 106.9 %:

Շուրջ 2.9 մլրդ դրամ (95.1%) պետական բյուջե է մուտքագրվել իրավախախտումների համար գործադիր և դատական մարմինների կողմից կիրառվող պատժամիջոցներից՝ 0.2%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը: Առանց արտաբյուջետային միջոցների նշված մուտքերի կատարողականը կազմում է 113.3% կամ 1.3 մլրդ դրամ:

Օրենքով և իրավական այլ ակտերով սահմանված՝ պետական բյուջե մուտքագրվող այլ եկամուտները կազմել են շուրջ 11 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 10.3 մլրդ դրամի դիմաց, կամ ծրագիրը կատարվել է 106.1%-ով: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ նշված եկամուտներն աճել են 20.7%-ով կամ 1.9 մլրդ դրամով:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ եկամուտները նվազել են 12.5%-ով կամ 3 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է բանկերում և այլ ֆինանսավարկային հաստատություններում բյուջեի ժամանակավոր ազատ միջոցների տեղաբաշխումից և դեպոզիտներից ստացվող տոկոսավճարների գծով մուտքերի նվազմամբ:

«ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԾԱԽՍԵՐԸ

«Կառավարության ծրագրով 2011 թվականի առաջին կիսամյակում նախատեսվել էր 478.3 մլրդ դրամ ծախսերի կատարում: Հաշվի առնելով «Հայաստանի Հանրապետության 2011 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի 9-րդ հոդվածի 11-րդ կետի և 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետի պահանջները, որոնց համաձայն ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրային և փաստացի ցուցանիշներում ներառվել են նաև ՀՀ պետական մարմինների արտաբյուջետային միջոցները և ՀՀ պետական բյուջեից առանց սահմանափակման իրականացվող ծախսերը, ինչպես նաև կիրառելով պետական բյուջեում փոփոխություններ կատարելու վերաբերյալ օրենքով ՀՀ կառավարությանը վերապահված լիազորությունները՝ ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի առաջին կիսամյակի ծրագիրը ճշտվել է կազմելով 493.2 մլրդ դրամ, որի դիմաց փաստացի ծախսերը կազմել են 433.4 մլրդ դրամ: Պետական բյուջեի ծախսերի կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 87.9%-ով, ընդ որում, շեղումների ընդհանուր գումարի 72.5%-ը բաժին է ընկել ընթացիկ ծախսերին: Պետական հիմնարկների արտաբյուջետային միջոցների հաշվին կատարված ծախսերը (6.6 մլրդ դրամ) հաշվի չառած՝ պետական բյուջեի ծախսերի ծրագրի կատարողականը կազմում է 89%: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ պետական բյուջեի ծախսերն ավելացել են ընդամենը 1.2%-ով կամ 5.1 մլրդ դրամով, ինչը պայմանավորված է ընթացիկ ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 374.1 մլրդ դրամ է տրամադրվել ընթացիկ ծախսերին, որոնց կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 89.6%-ով: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ դրանք աճել են 6%-ով կամ 21.2 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է կենսաթոշակների, պայմանագրային այլ ծառայությունների ձեռքբերման, դրամաշնորհների և ներքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերի ավելացմամբ:

Ընթացիկ ծախսերից 36.1 մլրդ դրամն ուղղվել է պետական հիմնարկների աշխատողների աշխատավարձերի վճարմանը՝ կազմելով ծրագրի 92%-ը, որը 5.3%-ով գերազանցում է նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը: 2.2 մլրդ դրամ է տրամադրվել պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարներին՝ կազմելով նախատեսվածի 81.9%-ը և 1.3%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը:

Ծառայությունների և ապրանքների ձեռք բերման նպատակով պետական բյուջեից օգտագործվել է 73.1 մլրդ դրամ, որը կազմում է ծրագրի 89.4%-ը: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 7.3%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է պայմանագրային այլ ծառայությունների ձեռքբերման ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 17.7 մլրդ դրամ ուղղվել է պետական պարտքի սպասարկմանը՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 86.2%-ը: Հարկ է նշել, որ տնտեսումներ են արձանագրվել և՛ ներքին, և՛ արտաքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերում:

Մասնավորապես՝ 10.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է ներքին պարտքի և 7.3 մլրդ դրամ՝ արտաքին պարտքի սպասարկմանը, որոնք օգտագործվել են համապատասխանաբար 90%-ով և 81.3%-ով: Պետական պարտքի սպասարկման ծախսերը 20.2%-ով գերազանցել են նախորդ տարվա նույն ցուցանիշը, որը տեղի է ունեցել հիմնականում ներքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերի աճի հաշվին:

Անցած կիսամյակում պետական բյուջեից տրամադրվել են 8.7 մլրդ դրամի սուբսիդիաներ՝ կազմելով ծրագրի 93.5%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 5%-ով կամ 413.2 մլն դրամով:

Պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի 11.9%-ը կամ 44.5 մլրդ դրամ տրամադրվել է դրամաշնորհներին՝ ապահովելով 92.1% կատարողական: Մասնավորապես՝ 16.2 մլրդ դրամ են կազմել համայնքների բյուջեներին համահարթեցման սկզբունքով տրվող դոտացիաները, 35.6 մլն դրամ՝ օրենքների կիրարկման արդյունքում համայնքների բյուջեների կորուստների փոխհատուցումը, 179 մլն դրամ տրամադրվել է օտարերկրյա կառավարություններին, որոնք կատարվել են 100%-ով: Մնացած դրամաշնորհների գծով արձանագրվել են ծրագրից որոշակի շեղումներ: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դրամաշնորհներն աճել են 5.8%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված այլ ընթացիկ դրամաշնորհների ավելացմամբ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեի ընթացիկ ծախսերի 34%-ն ուղղվել է սոցիալական նպաստներին և կենսաթոշակներին, որոնք կազմել են 127 մլրդ դրամ կամ կիսամյակային ծրագրի 93.3%-ը: Մասնավորապես՝ 32.6 մլրդ դրամ է տրամադրվել նպաստներին, 94.4 մլրդ դրամ՝ կենսաթոշակներին, որոնք կազմել են ծրագրի համապատասխանաբար 86%-ը և 96.2%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նպաստների ծախսերը էական փոփոխություն չեն կրել, իսկ կենսաթոշակների ծախսերն աճել են 7.4%-ով կամ 6.5 մլրդ դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 66.8 մլրդ դրամ է տրամադրվել այլ ծախսերին՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 81.5%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ ծախսերն աճել են 3.2%-ով:

ՀՀ պետական բյուջեի ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնությունները հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 59.2 մլրդ դրամ կամ կիսամյակային ծրագրի 78.3%-ը: Մասնավորապես՝ 59.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոչ ֆինանսական ակտիվների գծով ծախսերին՝ կազմելով առաջին կիսամյակի ծրագրի 78.5%-ը և 21.8%-ով զիջելով 2010 թվականի ցուցանիշը: Ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքերը կազմել են 179.6 մլն դրամ՝ կանխատեսված 13.7 մլն դրամի և նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի 559 մլն դրամի դիմաց:

Գործառական դասակարգում

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով* ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 70.3 մլրդ դրամ՝ 86.5%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է «Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերություններ», «Պետական պարտքի գծով գործառնություններ» և «Ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններ (այլ դասերին չպատկանող)» դասերի գծով: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների ծախսերն աճել են 10.2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված պետական պարտքի սպասարկման և ավելացված արժեքի հարկի վերադարձի գծով ծախսերի աճով:

Օրենսդիր և գործադիր մարմինների ու պետական կառավարման ծախսերն առաջին կիսամյակում կազմել են 5.5 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 83.8%-ը: Շեղումները հիմնականում արձանագրվել են գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման և վարչական օբյեկտների հիմնանորոգման և շինարարության ծախսերում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ օրենսդիր և գործադիր մարմինների ու պետական կառավարման ծախսերն ավելացել են ընդամենը 0.7%-ով:

Ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերությունների ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 19.2 մլրդ դրամ, որը կազմում է նախատեսված ցուցանիշի 83.5%-ը: Հատկացումների զգալի մասը՝ 11.6 մլրդ դրամ, ուղղվել է արտահանողներին ավելացված արժեքի հարկի գծով առաջացած գերավճարների վերադարձին, որը կատարվել է 96.8%-ով: Զգալի տնտեսումներ են առկա ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման և համակարգի զարգացման ֆոնդի միջոցների հաշվին նախատեսված ծախսերում, որոնք կատարվել են ընդամենը 37.2%-ով և կազմել 1.6 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ֆինանսական և հարկաբյուջետային հարաբերությունների ծախսերն աճել են 13.9%-ով՝ ինչը հիմնականում պայմանավորված է ավելացված արժեքի հարկի վերադարձի, հարկային վարչարարությանն օժանդակության նպատակով վիճակահանության անցկացման և պարգևավճարների տրամադրման, ինչպես նաև ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի նյութական խրախուսման և համակարգի զարգացման ֆոնդի ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում շուրջ 4.5 մլրդ դրամ է տրամադրվել *արտաքին հարաբերությունների* ծրագրերին, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 93.2%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է ՀՀ դեսպանությունների և ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերում, որոնք կազմել են 2.9 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 97.3%-ը,

Հայաստանի Հանրապետությանը սուվերեն վարկանիշ շնորհելու կապակցությամբ կազմակերպությունների կողմից մատուցված ծառայությունների դիմաց վճարման ծախսերում, որոնք չեն իրականացվել, ինչպես նաև արտասահմանյան պաշտոնական գործուղումների ծախսերում, որոնք կազմել են 194.4 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 77.7%-ը: Տնտեսումներ են արձանագրվել նաև պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) ծախսերում, որոնք կազմել են 334.4 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 85.8%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արտաքին հարաբերությունների ծախսերն աճել են 5.8%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված Լոս Անջելեսում ՀՀ գլխավոր հյուպատոսության շենքի ձեռքբերման նպատակով միջոցների հատկացմամբ, ինչպես նաև արտասահմանյան պաշտոնական գործուղումների և միջազգային կազմակերպություններին Հայաստանի Հանրապետության անդամակցության ծախսերի աճով:

Աշխատակազմի (կադրերի) գծով ընդհանուր բնույթի ծառայությունների դասին տրամադրվել է 168.1 մլն դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 95.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերն աճել են 19.8%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված քաղաքացիական ծառայության կադրերի ռեզերվում գտնվող քաղաքացիական ծառայողների վարձատրության հետ կապված ծախսերի աճով:

Ծրագրման և վիճակագրական ընդհանուր ծառայությունների դասին տրամադրվել է 471.8 մլն դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 73.1%-ը: Ընդ որում, տվյալ դասում ընդգրկված ծրագրերի մեծ մասում արձանագրվել են շեղումներ: Մասնավորապես՝ 2011 թվականի մարդահամարի նախապատրաստման աշխատանքների կազմակերպման ծախսերը կազմել են 21.7 մլն դրամ (17.1%), «Մարդահամար-2011» ARM-10/004 դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերը՝ 61.1 մլն դրամ (85.4%): Չեն իրականացվել տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտի խթանման ծառայությունների (20 մլն դրամ) և գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների կարողությունների զարգացման (2.7 մլն դրամ) ծրագրերը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ծրագրման և վիճակագրական ընդհանուր ծառայությունների դասի ծախսերն աճել են 22.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված «Մարդահամար-2011» ARM-10/004 դրամաշնորհային ծրագրի ֆինանսավորմամբ և գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի ավելացմամբ:

Ընդհանուր բնույթի այլ ծառայությունների դասին տրամադրվել է 264.7 մլն դրամ, որը կազմել է հաշվետու ժամանակահատվածի ծրագրային հատկացումների 80.1%-ը: Շեղումը հիմնականում

պայմանավորված է գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 65.3% կամ 99.7 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ընդհանուր բնույթի այլ ծառայությունների ծախսերն աճել են 2.2%-ով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեից ավելի քան 3 մլրդ դրամ է տրամադրվել *ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքներին*՝ կազմելով ծրագրային հատկացումների 85.4%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է տվյալ դասում ներառված գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման և ԱՄՆ կառավարության աջացությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրերի կատարողականով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 92.6% (2.6 մլրդ դրամ) և 43.3% (116.3 մլն դրամ): 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հետազոտական աշխատանքների ծախսերն աճել են 23.2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության ենթակառուցվածքների պահպանման ու զարգացման ծախսերի ավելացմամբ:

Առաջին կիսամյակի ընթացքում *ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին* տրամադրվել է 364.5 մլն դրամ, որը կազմել է ծրագրային հատկացումների 85.5%-ը: Շեղումը պայմանավորված է գիտական և գիտատեխնիկական գործունեության պայմանագրային (թեմատիկ) հետազոտությունների համար նախատեսված միջոցները 83.3%-ով օգտագործելու հանգամանքով, որի արդյունքում 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ծախսերը նվազել են 50.9%-ով:

Այլ դասերին չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայություններին տրամադրվել է շուրջ 2.9 մլրդ դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 57.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Պետական հատվածի բարեփոխումների երկրորդ ծրագրի (33.4%), էլեկտրոնային հասարակության և ինովացիոն ծրագրի նախապատրաստման կանխավճարի ծրագրի (7.8%), ՀՀ կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի ստորաբաժանումների կողմից մատուցվող ծառայություններից ստացվող եկամուտների հաշվին կոմիտեի համակարգի պահպանման (85%) և կոմիտեի համակարգի կարողությունների զարգացման (39.5%) ծախսերի ցածր կատարողականով: Բացի այդ, տվյալ խմբում արտաքին աջակցությամբ նախատեսված 5 ծրագրեր հաշվետու ժամանակահատվածում չեն կատարվել, մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևան քաղաքի պինդ աղբի կառավարման նպատակով պետական մասնավոր համագործակցության կառույցի համար գործարքի խորհրդատվական

աջակցության (51.8 մլն դրամ), Ազգային Ժողովի քաղաքականության ձևավորման և հանրության հետ երկխոսության կարողությունների հզորացման (112.4 մլն դրամ), Հանրային հատվածի ներքին աուդիտի իրականացման (58.2 մլն դրամ) դրամաշնորհային ծրագրերը և ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության կարողությունների զարգացման (6 մլն դրամ) և զարգացման քաղաքականության վարկի երկրորդ ծրագրի նախապատրաստման կանխավճարի (2.1 մլն դրամ) վարկային ծրագրերը: Այլ դասերին չպատկանող ընդհանուր բնույթի հանրային ծառայությունների ծախսերը նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ աճել են 27.8%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *պետական պարտքի գծով գործառնություններին* տրամադրվել է 17.7 մլրդ դրամ, որը կազմել է առաջին կիսամյակի ծրագրային հատկացումների 86.2%-ը: Տնտեսումներ են արձանագրվել ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերում: Նախորդ տարվա համեմատ պետական պարտքի սպասարկման ծախսերն աճել են 20.2%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է ներքին պետական պարտքի սպասարկման ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *կառավարության տարբեր մակարդակների միջև իրականացվող ընդհանուր բնույթի տրանսֆերտները* կազմել են 16.2 մլրդ դրամ՝ ապահովելով 100% կատարողական: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերն էական փոփոխություն չեն կրել:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *պաշտպանության* բնագավառին հատկացվել է 62.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 94.7% կատարողական: Մասնավորապես՝ 61 մլրդ դրամ հատկացվել է ռազմական պաշտպանությանը, 1.6 մլրդ դրամ՝ այլ դասերին չպատկանող պաշտպանական ծախսերին, 64.8 մլն դրամ՝ արտաքին ռազմական օգնությանը և 60.1 մլն դրամ՝ պաշտպանության ոլորտում հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին: Նախորդ տարվա համեմատ պաշտպանության ծախսերը գրեթե փոփոխություն չեն կրել:

Հասարակական կարգի, անվտանգության և դատական գործունեության բնագավառին 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 30.8 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 86.5% կատարողական: Ընդ որում, բոլոր հինգ խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ, որոնց գերակշիռ մասը բաժին է ընկել ոստիկանության, ազգային անվտանգության, դատարանների և կալանավայրերի դասերին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հասարակական կարգի, անվտանգության և դատական գործունեության բնագավառի ծախսերն աճել են 7%-ով կամ 2 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված ոստիկանության, դատարանների և կալանավայրերի ծախսերի աճով:

Նշված բաժնի ծախսերի 69.1%-ն ուղղվել է հասարակական կարգի և անվտանգության պահպանության, 6%-ը՝ փրկարար ծառայության, 13.4%-ը՝ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության, 3.4%-ը՝ դատախազության, 8%-ը՝ կալանավայրերի ծախսերի ֆինանսավորմանը:

Հաշվետու կիսամյակում շուրջ 21.3 մլրդ դրամ տրամադրվել է *հասարակական կարգի և անվտանգության* բնագավառի ծրագրերին՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 85.7% կատարողական: Նշված գումարից շուրջ 16 մլրդ դրամ տրամադրվել է ոստիկանությանը, 5.3 մլրդ դրամ՝ ազգային անվտանգությանը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է ՀՀ կառավարությանն առընթեր ոստիկանության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին կատարվող ծախսերի գծով: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ ոստիկանության և ազգային անվտանգության ծախսերն աճել են համապատասխանաբար 4.7%-ով և 4.9%-ով:

Փրկարար ծառայության ծախսերը նույն ժամանակահատվածում կազմել են 1.9 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 91.7%-ով կատարում և 5.4%-ով գերազանցելով 2010 թվականի առաջին կիսամյակի ծախսերը:

Դատական գործունեությանը և իրավական պաշտպանությանը տրամադրվել է 4.1 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 89.8%-ով կատարում: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ դատարանների պահպանման ծախսերի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 85% կամ 2.1 մլրդ դրամ: Համապատասխանաբար 1.2 մլրդ դրամ և 265.2 մլն դրամ է օգտագործվել Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող դատաիրավական բարեփոխումների երկրորդ վարկային ծրագրի և նույն ծրագրում հոլանդական դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 92.3%-ով և 182.3%-ով: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դատական գործունեության և իրավական պաշտպանության ծախսերն աճել են 12.2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված նշված վարկային ծրագրի և դատարանների պահպանման ծախսերի ավելացմամբ:

Դատախազության խմբի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 1.1 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 83.3%-ը: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 2.2%-ով:

2.5 մլրդ դրամ է տրամադրվել *կալանավայրերին*՝ կազմելով ծրագրի 85.6%-ը, որը 24.4%-ով գերազանցել է նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համապատասխան ցուցանիշը:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *պնդեսական հարաբերությունների* բաժնի ծախսերը կազմել են շուրջ 34.2 մլրդ դրամ և ապահովել կիսամյակային ծրագրի 86.5% կատարողական: Ծախսերի նշված ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է տրանսպորտի խմբի ծախսերի ցածր կատարողականով: Բացի նշված ոլորտներից, բաժնի ծախսերի մյուս խմբերում ևս արձանագրվել են ծրագրից շեղումներ, բացառությամբ տնտեսական հարաբերությունների գծով

հետազոտական ու նախագծային աշխատանքների խմբի, որի ծրագիրն ամբողջությամբ կատարվել է: «Վառելիք և էներգետիկա», «Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն, ձկնորսություն և որսորդություն» ու «Այլ բնագավառներ» խմբերում արձանագրվել է ծրագրի գերազանցում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տնտեսական հարաբերությունների ծախսերը նվազել են 33.5%-ով կամ ավելի քան 17.2 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է վառելիքի և էներգետիկայի ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *ընդհանուր բնույթի տնտեսական և առևտրային հարաբերությունների* ծախսերը կազմել են շուրջ 741.5 մլն դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 76.5%-ը: Մասնավորապես՝ չեն օգտագործվել «Հայաստանի ազգային մրցունակության հիմնադրամ»-ի կանոնադրական հիմնախնդիրների իրականացմանը պետական աջակցության (116 մլն դրամ), Գյումրու տեխնոպարկի գործունեության իրականացման (71.5 մլն դրամ) և ստանդարտների մշակման ծառայությունների (5.5 մլն դրամ) համար նախատեսված միջոցները: Համապատասխանաբար 94.1%-ով (89.7 մլն դրամ) և 89.5%-ով (242.3 մլն դրամ) են կատարվել գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների և համապատասխան նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանման ծախսերը: Խմբում ընդգրկված երեք ծրագրերի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական: Մասնավորապես՝ արտասահմանում առևտրային ներկայացուցչությունների պահպանման ծախսերը կազմել են 40.3 մլն դրամ, հիդրոօդերևութաբանության ծառայությունների ծախսերը՝ 240.1 մլն դրամ, ՓՄՁ սուբյեկտներին աջակցության ծախսերը՝ 67.5 մլն դրամ: Իսկ տնտեսական գործունեության արդյունավետ վարման և աջակցման միջոցառումների իրականացման ծախսերը ապահովել են 98.4% կատարողական՝ կազմելով շուրջ 61.5 մլն դրամ: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ նշված խմբի ծախսերը նվազել են 46%-ով կամ 632.4 մլն դրամով: Վերջինս մեծ մասամբ պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ 2010 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորվել են «Շանհայ էքսպո 2010» համաշխարհային ցուցահանդեսին ՀՀ մասնակցության և «Էլեկտրոնային կառավարման ենթակառուցվածքների ներդրման գրասենյակ» ԲԲԸ-ի կանոնադրական խնդիրների իրականացմանը պետական աջակցության ծրագրերը, որոնք 2011 թվականի պետական բյուջեում չեն նախատեսվել: Ծախսերի անկումը մասամբ էլ պայմանավորված է «Հայաստանի ազգային մրցունակության հիմնադրամ»-ի կանոնադրական հիմնախնդիրների իրականացմանը պետական աջակցության նախատեսված միջոցները չօգտագործելու հանգամանքով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից *գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության, ձկնաբուծության և որսորդության* խմբին ուղղվել է շուրջ 20.3 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 109.8% կատարողական: Ծրագրի գերազանցումը

հիմնականում պայմանավորված է ոռոգման դասում ընդգրկված ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի բարձր կատարողականով: Վերջինիս շրջանակներում իրականացվել են շուրջ 12.2 մլրդ դրամի ծախսեր՝ 68.1%-ով գերազանցելով նախատեսված ցուցանիշը: Խմբի ծախսերի 14%-ը կամ ավելի քան 2.8 մլրդ դրամը կազմել են գյուղատնտեսության, 1.6%-ը կամ 319.7 մլն դրամը՝ անտառային տնտեսության և 84.4%-ը կամ 17.1 մլրդ դրամը՝ ոռոգման ծախսերը, որոնք համապատասխանաբար 78.3, 99.9 և 117.9 տոկոսով ապահովել են կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ խմբի ծախսերն աճել են 0.9%-ով կամ 177.1 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի 70.6%-ով կամ 5 մլրդ դրամի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ավելի քան 2.8 մլրդ դրամ են կազմել գյուղատնտեսության ոլորտի ծախսերը՝ կազմելով ծրագրվածի 78.3%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Գյուղական կարողությունների ստեղծում» վարկային ծրագրի, Դանիական թագավորության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություններն են» դրամաշնորհային ծրագրի և գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին պետական աջակցության ծրագրի ցածր կատարողականով, որոնց շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 406, 32.6 և 773.3 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով նախատեսվածի 62.5%-ը, 17.2%-ը և 87.5%-ը: Նշենք, որ խմբում ընդգրկված թվով հինգ ծրագրերի գծով նախատեսված 118.5 մլն դրամի միջոցները չեն օգտագործվել:

Կատարված հատկացումների հաշվին գյուղատնտեսության ոլորտում իրականացվել են 19 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աջակցությամբ ֆինանսավորվել են ութ վարկային և դրամաշնորհային ծրագրեր: Մասնավորապես՝ գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություններն են» վարկային և դրամաշնորհային ծրագրերի շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 452.2 և 13 մլն դրամի ծախսեր, որոնք համապատասխանաբար 92.9 և 45.9 տոկոսով ապահովել են կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Հաշվետու ժամանակահատվածում գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Գյուղական կարողությունների ստեղծում» վարկային ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է շուրջ 406 մլն դրամ՝ 62.5%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է 34 մլն դրամ՝ 90%-ով գերազանցելով առաջին կիսամյակի նախատեսված ցուցանիշը: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող

Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերը կազմել են շուրջ 12.6 մլն դրամ, որոնք կատարվել են նախորդ տարի ստացված միջոցների հաշվին: Նշենք, որ հողօգտագործողներին պետական աջակցության և գյուղատնտեսական կենդանիների պատվաստման ծախսերը կազմել են համապատասխանաբար 773.3 և 493.6 մլն դրամ՝ 87.5 և 85 տոկոսով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Գյուղատնտեսության ոլորտի հետևյալ չորս ծրագրերի գծով արձանագրվել է 100% կատարողական՝ «Սերմերի որակի ստուգման ու պետական սորտափորձարկման միջոցառումներ» (21.3 մլն դրամ), «Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ» (65.7 մլն դրամ), «Բույսերի կարանտինի և գյուղամշակաբույսերի բուսասանիտարական վիճակի մոնիթորինգի, լաբորատոր փորձաքննությունների հիման վրա կանխարգելիչ և ախտորոշիչ ծառայությունների իրականացում» (30 մլն դրամ) և «Գյուղատնտեսական կենդանիների հիվանդությունների լաբորատոր ախտորոշման և կենդանական ծագում ունեցող հումքի և նյութի փորձաքննության միջոցառումների իրականացում» (շուրջ 76.4 մլն դրամ): Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ գյուղատնտեսության դասի ծախսերը նվազել են 10%-ով կամ 316.7 մլն դրամով: Նվազումը հիմնականում պայմանավորված է նավթ արդյունահանող երկրների կազմակերպության աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» և Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող թռչնագրիպին հակազդելու վարկային ծրագրերի շրջանակներում 2010 թվականի առաջին կիսամյակում կատարված ծախսերով, որոնք ավարտվել են և, հետևաբար, 2011 թվականի պետական բյուջեում չեն ընդգրկվել: Գյուղատնտեսության ոլորտի ծախսերի անկումը մասամբ էլ պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Գյուղական ձեռնարկությունների և փոքրածավալ առևտրային գյուղատնտեսության զարգացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի նվազմամբ, որոնք կազմել են 34.6 հազար դրամ՝ նախորդ տարվա 96.6 մլն դրամի դիմաց: Միևնույն ժամանակ, 2011 թվականին միջոցներ են հատկացվել գյուղատնտեսական հողօգտագործողներին պետական աջակցության և գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Գյուղական կարողությունների ստեղծում» վարկային ծրագրերի ֆինանսավորման նպատակով, որոնց շրջանակներում կատարվել են համապատասխանաբար 773.3 և 406 մլն դրամի ծախսեր, որոնք նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում չեն իրականացվել:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *անտրառային տնտեսության ծախսերը* կազմել են շուրջ 319.7 մլն դրամ և 99%-ով ապահովել կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Հատկացված միջոցներով իրականացվել են երեք ծրագրեր, որոնցից մեկի՝ անտառպահպանական ծառայությունների գծով արձանագրվել է 100% կատարողական՝ կազմելով շուրջ 284.9 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն

Ժամանակահատվածի համեմատ անտառային տնտեսության ծախսերը նվազել են 13.8%-ով կամ 51.1 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում կատարված անտառավերականգման և անտառշինական աշխատանքների ֆինանսավորմամբ, որոնք հաշվետու կիսամյակում չեն նախատեսվել: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ անտառային տնտեսության ծախսերի նվազումը նաև պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող անտառների պետական մոնիթորինգի հզորացման դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի 11%-ով կամ 1.8 մլն դրամով նվազմամբ, որոնք կազմել են շուրջ 14.7 մլն դրամ և ապահովել 90% կատարողական:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *ոռոգման* դասի ծախսերը կազմել են ավելի քան 17.1 մլրդ դրամ և ապահովել կիսամյակային ծրագրի 117.9% կատարողական: Ծրագրի գերազանցումը պայմանավորված է «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերով, որոնք կազմել են 12.2 մլրդ դրամ կամ 168.1%: Ոռոգման ոլորտին կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 8 ծրագրեր: Մասնավորապես՝ կոլեկտորադրենաժային ցանցի պահպանման և շահագործման, գրունտային ջրերի մակարդակների և որակի որոշման աշխատանքների ծախսերը կատարվել են 100%-ով՝ կազմելով շուրջ 41.1 մլն դրամ: Իսկ ոռոգում ջրառ իրականացնող կազմակերպություններին ֆինանսական աջակցության նպատակով հաշվետու ժամանակահատվածում նախատեսված 383.9 մլն դրամի դիմաց օգտագործվել է շուրջ 350.1 մլն դրամ: Ջրատեխնիկական կառույցների ուսումնասիրությունների ծախսերը կազմել են ավելի քան 4.1 մլն դրամ՝ 90.5%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Ցածր կատարողական է արձանագրվել Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ոռոգման համակարգի վերականգնման հրատապ վարկային ծրագրի գծով: Վերջինիս շրջանակներում իրականացվել են 2.1 մլրդ դրամի ծախսեր՝ 45.6%-ով զիջելով նախատեսված ցուցանիշը: Ոռոգման ոլորտում ընգրկված ևս երեք ծրագրեր՝ ոռոգման ծառայություններ մատուցող ընկերություններին ֆինանսական աջակցության տրամադրումը, ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգումը և կոլեկտորադրենաժային ցանցի մաքրումը և ընթացիկ նորոգումը, կատարվել են համապատասխանաբար 87.6%-ով, 66%-ով և 9.1%-ով՝ կազմելով 2.1 մլրդ դրամ, 351.3 մլն դրամ և 8.3 մլն դրամ:

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ոռոգման բնագավառի ծախսերն աճել են 3.3%-ով կամ 544.9 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով, ինչպես նաև ոռոգման համակարգերի հիմնանորոգման և ոռոգում ջրառ իրականացնող կազմակերպություններին ֆինանսական աջակցության տրամադրման համար կատարված ծախսերով, որոնք նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում չեն իրականացվել:

Վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառում 2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են ավելի քան 3.6 մլրդ դրամ՝ 2.1 անգամ գերազանցելով ծրագիրը: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման վարկային ծրագրի բարձր կատարողականով, որի շրջանակներում նախատեսված 123 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 2.5 մլրդ դրամ: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ վառելիքի և էներգետիկայի բնագավառի ծախսերը նվազել են 82.4%-ով կամ 16.9 մլրդ դրամով: Վերջինս մասամբ պայմանավորված է Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի 81.3%-ով կամ 10.9 մլրդ դրամով նվազմամբ: Բացի այդ, նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից ֆինանսավորվել է Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վերականգնման վարկային ծրագիրը, որը հաշվետու տարվա առաջին կիսամյակում նախատեսված չի եղել:

Հաշվետու ժամանակահատվածում ավելի քան 64.2 մլն դրամ է տրամադրվել «Միջուկային վառելիք» դասին՝ կազմելով ծրագրի 72.8%-ը: Միջոցներն ուղղվել են ՀՀ կառավարությանն առընթեր միջուկային անվտանգության կարգավորման կոմիտեի պահպանմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում նշված ծախսերը նվազել են 4.4%-ով կամ 2.9 մլն դրամով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ավելի քան 3.2 մլրդ դրամ են կազմել «Վառելիքի այլ տեսակներ» դասի ծախսերը՝ 2.4 անգամ գերազանցելով առաջին կիսամյակի նախատեսված ցուցանիշը: Մասնավորապես՝ Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ծրագրի գծով օգտագործվել են նախատեսվածից շուրջ 2.4 մլրդ դրամ ավել միջոցներ և կազմել 2.5 մլրդ դրամ: «Վառելիքի այլ տեսակներ» դասում ընդգրկվել են 6 ծրագրեր, որոնք բոլորն էլ իրականացվել են արտաքին աջակցությամբ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ դասի ծախսերը նվազել են 76.4%-ով կամ շուրջ 10.5 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող համակցված շոգեգազային ցիկլով էներգաբլոկի կառուցման ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 296.5 մլն դրամ են կազմել էլեկտրաէներգիայի դասի ծախսերը՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 111.4% կատարողական: Ծրագրի գերազանցումը հիմնականում պայմանավորված է Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող բարձր լարման էլեկտրացանցերի վերակառուցման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված շուրջ 87.8 մլն դրամի ծախսերով, որոնք 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ծրագրով չեն նախատեսվել: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ

Էլեկտրաէներգիայի գծով ծախսերը նվազել են 95.6%-ով կամ 6.4 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված 2010 թվականի առաջին կիսամյակում Ճապոնիայի կառավարության աջակցությամբ իրականացվող էլեկտրահաղորդման գծերի և բաշխիչ ցանցերի վերականգնման վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերով, որոնք 2011 թվականի բյուջեով չեն նախատեսվել:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *լեռնարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության* բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեից իրականացվել են 4.7 մլն դրամի ծախսեր՝ կազմելով ծրագրվածի 70%-ը: Հատկացված միջոցներից 2.7 մլն դրամն ուղղվել է ընդերքի մասին տեղեկատվության տրամադրման ծառայության ծրագրին, որը կատարվել է նախատեսված չափով: Շուրջ 2 մլն դրամ օգտագործվել է շինարարության թույլտվության ծախսերի գծով՝ կազմելով նախատեսվածի 99.6%-ը: Իսկ երկրաբանահետախուզական աշխատանքների աջակցման ծառայությունների գծով նախատեսված 2 մլն դրամի միջոցները հաշվետու ժամանակահատվածում չեն օգտագործվել: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 56.4%-ով կամ 1.7 մլն դրամով՝ պայմանավորված շինարարության թույլտվության ծախսերով, որոնց գծով 2010 թվականին միջոցներ չեն հատկացվել:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *տրանսպորտի* բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 7.3 մլրդ դրամ՝ 47.2%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Խմբի ծախսերի 62.2%-ը կամ 4.5 մլրդ դրամը կազմել են ճանապարհային, 2.5%-ը կամ 182.6 մլն դրամը՝ երկաթուղային, 2.6%-ը կամ 189.1 մլն դրամը՝ օդային և 32.7%-ը կամ 2.4 մլրդ դրամը՝ խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի ծախսերը, որոնց կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է համապատասխանաբար 46.1%-ով, 93.3%-ով, 55.7%-ով և 46.9%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ճանապարհային տրանսպորտի և խողովակաշարային ու այլ տրանսպորտի դասերում ընդգրկված որոշ ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տրանսպորտի խմբի ծախսերը նվազել են 6.9%-ով կամ 539.6 մլն դրամով: Ծախսերի անկումը հիմնականում պայմանավորված է ճանապարհային տրանսպորտի դասում ընդգրկված ծրագրերի գծով ծախսերի նվազմամբ, մասնավորապես՝ համայնքների բյուջեներին սուբվենցիաների տրամադրման, Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման վարկային ծրագրի, ինչպես նաև ավտոճանապարհների պահպանման և շահագործման ծախսերի համապատասխանաբար 64.4, 64.7 և 19 տոկոսով նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *ճանապարհային տրանսպորտի* բնագավառում պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 4.5 մլրդ դրամ և ապահովել կիսամյակային ծրագրի 46.1% կատարողական: Ընդ որում, խմբում ընդգրկված բոլոր ծրագրերի գծով արձանագրվել է ցածր

կատարողական: Շեղումը մեծ մասամբ պայմանավորված է համայնքների բյուջեներին նպատակային հատկացումների՝ սուբվենցիաների տրամադրման, պետական նշանակության ավտոճանապարհների հիմնանորոգման, Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող գյուղական ճանապարհների վերականգնման վարկային ծրագրի և ավտոճանապարհների պահպանման և շահագործման ծախսերի ցածր կատարողականով՝ համապատասխանաբար 22.2%, 18.8%, 43.7% և 76.5%: Նշված ծրագրերի շրջանակներում օգտագործվել է համապատասխանաբար 437.9 մլն դրամ, 328 մլն դրամ, 492 մլն դրամ և 2 մլրդ դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ճանապարհային տրանսպորտի խմբի ծախսերը նվազել են 29.8%-ով կամ 1.9 մլրդ դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է համայնքների բյուջեներին նպատակային հատկացումների՝ սուբվենցիաների տրամադրման, Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կենսական նշանակության ավտոճանապարհների բարելավման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման վարկային ծրագրի, ինչպես նաև ավտոճանապարհների պահպանման և շահագործման ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *երկաթուղային տրանսպորտի* դասի ծախսերը կազմել են շուրջ 182.6 մլն դրամ և ապահովել 93.3% կատարողական: Նշված գումարից 167 մլն դրամը տրամադրվել է «Հարավկովկասյան երկաթուղի» ՓԲԸ-ին՝ որպես սուբսիդիա ուղևորափոխադրումներից ստացված վնասի դիմաց, որը կատարվել է նախատեսված ծավալով: 15.6 մլն դրամի սուբսիդիա է տրամադրվել «Երկաթուղու շինարարություն» ՓԲԸ-ին, որը կազմել է նախատեսվածի 71.5%-ը: Առաջին կիսամյակում 6.9 մլն դրամ էր նախատեսվել ՀՀ տարածքում ՌԴ զորամիավորումների հասցեով երկաթուղային փոխադրումների սպասարկման և մատուցվող ծառայությունների ծախսերի փոխհատուցման նպատակով, որը սակայն, չի օգտագործվել:

Օդային տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերում նույնպես արձանագրվել է ցածր կատարողական՝ 55.7% կամ շուրջ 189.1 մլն դրամ: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ կառավարությանն առընթեր քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին նախատեսված ծախսերի ցածր կատարողականով, որոնք 206.6 մլն դրամի փոխարեն կազմել են 82.4 մլն դրամ: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ օդային տրանսպորտի ծախսերն աճել են 90.8%-ով՝ պայմանավորված ՀՀ օդանավակայաններում ՌԴ զորամիավորումների օդանավերի սպասարկման և մատուցվող ծառայությունների ծախսերի փոխհատուցման նպատակով միջոցների հատկացմամբ, որոնց գծով նախորդ տարվա առաջին կիսամյակում միջոցներ չեն ծախսվել, և ՀՀ կառավարությանն առընթեր քաղաքացիական ավիացիայի գլխավոր վարչության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին կատարված ծախսերի աճով:

խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի գծով պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 2.4 մլրդ դրամ՝ 46.9%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Շեղումը պայմանավորված է Եվրոպական միության հարևանության ներդրումային ծրագրի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման դրամաշնորհային ծրագրի և Եվրոպական ներդրումային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման վարկային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված միջոցները (1.6-ական մլրդ դրամ) չօգտագործելու հանգամանքով: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ խողովակաշարային և այլ տրանսպորտի խմբի ծախսերն աճել են 88.1%-ով կամ 1.1 մլրդ դրամով՝ պայմանավորված Վերակառուցման և զարգացման Եվրոպական բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի մետրոպոլիտենի վերակառուցման ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերով, որոնք կազմել են 1.3 մլրդ դրամ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *կապի* ոլորտում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 182.8 մլն դրամ՝ 91.2%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Կատարված հատկացումներն ուղղվել են հեռահաղորդակցության և կապի կանոնակարգման ծառայությունների ֆինանսավորմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կապի ոլորտի ծախսերն աճել են 24.7%-ով կամ 36.2 մլն դրամով:

Այլ բնագավառների (զբոսաշրջություն և զարգացման բազմանպատակ ծրագրեր) ծախսերն ապահովել են 106.9% կատարողական՝ կազմելով ավելի քան 465.7 մլն դրամ: Նշված գումարից 457.7 մլն դրամն ուղղվել է զարգացման բազմանպատակ ծրագրերի դասում ընդգրկված՝ ԱՄՆ կառավարության աջակցությամբ իրականացվող «Հազարամյակի մարտահրավեր» դրամաշնորհային ծրագրի ֆինանսավորմանը, որը կատարվել է 110.8%: Դրանով է պայմանավորված խմբի բարձր կատարողականը: Տվյալ խմբում ընդգրկված զբոսաշրջության ոլորտին պետական աջակցության նպատակով ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեից նախատեսված 22.6 մլն դրամից օգտագործվել է շուրջ 8 մլն դրամը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերը նվազել են 1.8%-ով կամ 8.7 մլն դրամով՝ պայմանավորված զբոսաշրջության աջակցության ծառայությունների ծախսերի նվազմամբ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *տնտեսական հարաբերությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների* շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն ապահովել են ծրագրի 100% կատարողական՝ կազմելով շուրջ 47.7 մլն դրամ: Նշված գումարից 22.7 մլն դրամը հատկացվել է ընդհանուր բնույթի տնտեսական, առևտրային և աշխատանքի հարցերի գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքներին, 25 մլն դրամը՝ լեռնաարդյունահանման, արդյունաբերության և շինարարության գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների դասում ընդգրկված պետական կարիքների համար ապրանքների, աշխատանքների

(ծառայությունների) կողմնորոշիչ գների մեթոդաբանական, վերլուծական և տեղեկատվական ծառայություններին: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ տնտեսական հարաբերությունների գծով հետազոտական և նախագծային աշխատանքների ծախսերն աճել 21.7%-ով կամ 8.5 մլն դրամով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *այլ դասերին չպատկանող տնտեսական հարաբերությունների* խմբի փաստացի ցուցանիշը կազմել է շուրջ 1.6 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի կատարումը 69.5%-ով: Ընդ որում, խմբի ծախսերը կազմել են ավելի քան 1.7 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 77%-ը, իսկ ոչ ֆինանսական ակտիվների օտարումից մուտքագրվել է 179.6 մլն դրամ՝ 13.1 անգամ գերազանցելով ծրագիրը: Մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի և վերջինիս լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է համապատասխանաբար 320.7 մլն դրամ և 72.6 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսվածի 61.9%-ը և 79.1%-ը: Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի երկրորդ լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում ծախսվել է ավելի քան 460.1 մլն դրամ՝ ապահովելով նախատեսվածի 63.4%-ը: «ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեի մասին» ՀՀ օրենքի 11-րդ հոդվածի 3-րդ կետով սահմանված մուտքերի հաշվին առանց սահմանափակման իրականացվող ծախսերը կազմել են շուրջ 547 մլն դրամ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *շրջակա միջավայրի պաշտպանության* բնագավառում պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են շուրջ 2.7 մլրդ դրամ կամ ծրագրով նախատեսվածի 62.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա համեմատ շրջակա միջավայրի պաշտպանության ծախսերն աճել են 31.9%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է 2011 թվականի պետական բյուջեից Աբու-Դաբիի Զարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգման նպատակով միջոցների հատկացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *աղբահանման* խմբում նախատեսված 13.1 մլն դրամն ամբողջությամբ տրամադրվել է ռադիոակտիվ թափոնների վնասագերծման ծառայություններին: Նախորդ տարվա համեմատ նշված ծախսերը մնացել են գրեթե անփոփոխ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *օդի աղտոտման դեմ պայքարի* ուղղությամբ կատարված ծախսերը կազմել են շուրջ 55.2 մլն դրամ՝ ամբողջությամբ ապահովելով եռամսյակային ծրագրի կատարումը: Մասնավորապես՝ ավելի քան 50.5 մլն դրամ են կազմել ջրային օբյեկտների և օդային ավազանի աղտոտվածության վիճակի մոնիթորինգի ծառայությունների ձեռք բերման և ավելի քան 4.6 մլն դրամ՝ թափոնների ուսումնասիրության ծառայությունների ծախսերը: Նախորդ տարվա համեմատ օդի աղտոտման դեմ պայքարի ծախսերը նվազել են 7.4%-ով՝ հիմնականում

պայմանավորված ջրային օբյեկտների և օդային ավազանի աղտոտվածության վիճակի մոնիթորինգի ծառայությունների գծով ծախսերի 10.4% նվազմամբ, իսկ թափոնների ուսումնասիրության ծառայությունների ծախսերն աճել են 46.2%-ով:

Կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծրագրերին ուղղվել է շուրջ 2.1 մլրդ դրամ՝ 59.1%-ով կատարելով կիսամյակային ծրագիրը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՎՋԵԲ աջակցությամբ իրականացվող Սևանա լճի բնապահպանական դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի ցածր կատարողականով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 8.3% (75.5 մլն դրամ) և 23% (184.4 մլն դրամ): ՎՋԵԲ աջակցությամբ իրականացվող «Հանրային մասնավոր համագործակցություն» դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 23.6 մլն դրամի դիմաց ծախսը կազմել է ընդամենը 2.6 մլն դրամ կամ 10.9%:

Սևանա լճի ջրածածկ անտառտնկարկների մաքրման ծառայությունների գծով նախատեսված 56.4 մլն դրամի ծախսերը կատարվել են 74.5%-ով՝ կազմելով 42.1 մլն դրամ, ՎՋԵԲ-ի աջակցությամբ իրականացվող «Ինժեներիա, նախագծում և պայմանագրերի վերահսկողություն» դրամաշնորհային ծրագրի ծախսերը՝ 48%-ով, և կազմել 25.8 մլն դրամ: Ծրագրի 6.9%-ով գերազանցում է արձանագրվել Աբու-Դաբիի Զարգացման հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող Արփա-Սևան թունելի հիմնանորոգման ծրագրում, որի շրջանակներում հաշվետու կիսամյակում օգտագործվել է շուրջ 1.5 մլրդ դրամ: Չեն կատարվել Սևանա լճում և նրա ջրահավաք ավազանում ձկան և խեցգետնի պաշարների հաշվառման աշխատանքները: Նշենք, որ կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության խմբի մյուս 8 ծրագրերն իրականացվել են նախատեսված ծավալով: Նախորդ տարվա համեմատ կենսաբազմազանության և բնության պաշտպանության ծախսերն աճել են 41.7%-ով կամ շուրջ 605.6 մլն դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված արտաքին աջակցությամբ իրականացվող դրամաշնորհային և վարկային ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *շրջակա միջավայրի պաշտպանության գծով հեղաղորական և նախագծային աշխատանքների* բնագավառում Սևանա լճի ջրահավաք ավազանում հանքավայրերի շահագործման արդյունքում կուտակված թափոնների գույքագրման ծառայությունների գծով նախատեսված 5 մլն դրամի աշխատանքները չեն կատարվել:

Շրջակա միջավայրի պաշտպանության (այլ դասերին չպատկանող) ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են շուրջ 560.1 մլն դրամ և ապահովել ծրագրի 72.7% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հարավային Կովկասի տարածաշրջանում բնապահպանական դրամաշնորհային ծրագրի ցածր կատարողականով՝ նախատեսված շուրջ 271.3 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 133.5 մլն դրամ: Բացի նշվածից, «Ընկերությունների կողմից

վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն բնապահպանական ծրագրերի իրականացման համար ՀՀ համայնքներին սուբվենցիաների տրամադրման համար նախատեսված 82.9 մլն դրամից օգտագործվել է 48.9 մլն դրամը կամ 59%-ը, գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) նպատակով օգտագործվել է 355.2 մլն դրամ կամ ծրագրի 90.2%-ը, իսկ Սևանա լճի շրջակայքում նոր անտառաշերտի հիմնման ծառայությունների գծով՝ 6.7 մլն դրամ կամ 99.5%-ը: Տվյալ խմբում նախատեսված մյուս երկու ծրագրերը՝ Հայաստանի Հանրապետության տարածքի ստորերկրյա քաղցրահամ ջրերի հիդրոերկրաբանական մոնիթորինգի և բնապահպանական ոլորտի գծով վերլուծական տեղեկատվական ծառայությունների ձեռք բերման ծախսերը, կատարվել են նախատեսված ամբողջ ծավալով՝ կազմելով համապատասխանաբար 8.2 մլն դրամ և 7.6 մլն դրամ: Նախորդ տարվա համեմատ այլ դասերին չպատկանող շրջակա միջավայրի պաշտպանության ծախսերն աճել են 9.3%-ով կամ շուրջ 47.8 մլն դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն բնապահպանական ծրագրերի իրականացման համար ՀՀ համայնքներին տրամադրված սուբվենցիաների ավելացմամբ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների բնագավառին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է շուրջ 23.3 մլրդ դրամ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 84.3%-ը: Ծրագրից շեղումը պայմանավորված է ջրամատակարարման բնագավառում արտաքին աջակցությամբ իրականացվող որոշ ծրագրերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների ծախսերը նվազել են 3.3%-ով կամ 791.4 մլն դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է ջրամատակարարման բնագավառում արտաքին աջակցությամբ իրականացվող ծախսերի նվազմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում տվյալ բաժնի ծախսերի 70.9%-ը կամ ավելի քան 16.5 մլրդ դրամ տրամադրվել է բնակարանային շինարարության ոլորտին՝ ծրագիրը կատարելով 95.9%-ով: Նախորդ տարվա համեմատ բնակարանային շինարարության խմբի ծախսերը նվազել են 0.7%-ով կամ 114.7 մլն դրամով: Նշենք, որ, ի տարբերություն նախորդ տարվա, 2011 թվականի պետական բյուջեով անավարտ շինարարության բնակշինարարական կոոպերատիվների փայտտերերի ներդրած միջոցների դիմաց պետական օգնության նպատակով գումարներ չեն նախատեսվել:

Բաժնի ծախսերի 25.2%-ն ուղղվել է ջրամատակարարման բնագավառի ծրագրերի ֆինանսավորմանը: Նշված ծախսերը կազմել են շուրջ 5.9 մլրդ դրամ կամ կիսամյակային ծրագրի 62.8%-ը, որը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ արտաքին աջակցությամբ

իրականացվող 4 ծրագրերի գծով արձանագրվել է ցածր կատարողական, և ևս 2 ծրագրեր չեն կատարվել: Մասնավորապես՝ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Համայնքային ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման ծրագրի շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 1.7 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 63.4%-ը, Գերմանիայի զարգացման վարկերի բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի, ՀՀ Լոռու և ՀՀ Արմավիրի մարզերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգի մասնավոր կառավարման հայեցակարգերի ներդրման դրամաշնորհային ծրագրի շրջանակներում՝ շուրջ 277.9 մլն դրամ կամ 86.2%, Ասիական զարգացման բանկի աջակցությամբ իրականացվող ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիրը կատարվել է 82.1%-ով և կազմել ավելի քան 2 մլրդ դրամ, Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագիրը՝ 94.6%-ով և կազմել շուրջ 520 մլն դրամ: Մինևույն ժամանակ հարկ է նշել, որ որոշ ծրագրերի գծով արձանագրվել է նախատեսված ծախսերի գերազանցում: Մասնավորապես՝ Ֆրանսիայի Հանրապետության կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրին տրամադրվող տեխնիկական աջակցության դրամաշնորհային ծրագրի գծով արձանագրվել է ծրագրված ծախսերի 9.4%-ով գերազանցում (կազմել են 119.5 մլն դրամ), Գերմանիայի զարգացման վարկային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Լոռու (Վանաձորի) մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման ծրագրի երկրորդ փուլի իրականացման ծրագրի գծով՝ 12.2%-ով (կազմել են 802 մլն դրամ), Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի գծով՝ 18.9%-ով (կազմել են 18.1 մլն դրամ): Տվյալ դասում ընդգրկված Ֆրանսիայի Հանրապետության կառավարության աջակցությամբ իրականացվող Երևանի ջրամատակարարման և ջրահեռացման ծրագրին տրամադրվող տեխնիկական աջակցության վարկային ծրագրի գծով նախատեսված 1.1 մլրդ դրամի միջոցները, ինչպես նաև Գերմանիայի զարգացման վարկային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Շիրակի մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման դրամաշնորհային ծրագրի գծով նախատեսված 577.5 մլն դրամի միջոցները հաշվետու կիսամյակում չեն օգտագործվել: Չի ծախսվել նաև ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի հիմնանորոգման ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 235 մլն դրամը և «Նոր Ակունք» ՓԲԸ-ի սուբսիդավորման գծով նախատեսված 199.7 մլն դրամը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից ամբողջությամբ կատարվել է «Հայջրմուղկոյուղի» ՓԲԸ-ի սուբսիդավորումը՝ 405.8 մլն դրամի չափով: 2011 թվականի առաջին կիսամյակում ջրամատակարարման դասում ընդգրկված գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման ծախսերը կազմել են շուրջ 50.4 մլն դրամ կամ ծրագրի 83.6%-ը:

Նշենք, որ, ի տարբերություն նախորդ տարվա, 2011 թվականի պետական բյուջեով Գերմանիայի զարգացման վարկային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ՀՀ Լոռու մարզի ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի վերականգնման դրամաշնորհային ծրագրի գծով գումարներ չեն նախատեսվել:

Նախորդ տարվա համեմատ ջրամատակարարման բնագավառի ծախսերն ընդհանուր առմամբ նվազել են 8.4%-ով կամ 542 մլն դրամով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեի ծախսերի՝ *փողոցների լուսավորման* խմբում 733 մլն դրամ է օգտագործվել համայնքների բյուջեներին նպատակային հատկացումների՝ սուբվենցիաների տրամադրման շրջանակներում՝ կազմելով նախատեսվածի 86.6%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ փողոցների լուսավորման ծախսերը նվազել են 13.6%-ով կամ 115 մլն դրամով:

Բնակարանային շինարարության և կոմունալ ծառայությունների՝ այլ դասերին չպատկանող ծախսերը կազմել են ավելի քան 167.1 մլն դրամ՝ ապահովելով ծրագրի կատարումը 87.1%-ով: Նշված միջոցներն ուղղվել են ՀՀ քաղաքաշինության նախարարության աշխատակազմի պահպանմանը: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ այս ծախսերը նվազել են 10.5%-ով կամ 19.6 մլն դրամով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեի միջոցներով *առողջապահության* ոլորտում կատարվել են շուրջ 25.2 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով նախատեսվածի 86.3%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման երկրորդ վարկային ծրագրի և ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրման, ինչպես նաև զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերի ցածր կատարողականով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ առողջապահության ոլորտի ծախսերն աճել են 12.8%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է երեխաներին բժշկական օգնության, շտապ բժշկական օգնության և մանկաբարձական բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *դեղագործական ապրանքների* ձեռքբերման նպատակով պետական բյուջեից ծախսվել է 1.1 մլրդ դրամ՝ կազմելով ծրագրվածի 58.1%-ը, որը հիմնականում ուղղվել է ամբուլատոր-պոլիկլինիկական, հիվանդանոցային բուժօգնություն ստացողներին և հատուկ խմբերում ընդգրկված ֆիզիկական անձանց դեղորայքի տրամադրմանը, որոնք օգտագործվել են 64.5%-ով (1.0 մլրդ դրամ): ՀՀ առողջապահության նախարարության արտաբյուջետային միջոցների հաշվին իրականացվող «Տուբերկուլյոզի դեմ պայքարի Ազգային

ծրագրի ուժեղացում» ծրագրի կիսամյակային կատարողականը կազմել է 22.2% (62.2 մլն դրամ): 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ դեղագործական ապրանքների ծախսերն ավելացել են 11.1%-ով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *արտահիվանդանոցային ծառայությունների* տրամադրվել է շուրջ 9.1 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 91.3% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ պարաբժշկական ծառայություններում ներառված՝ զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության ծառայությունների շրջանակներում նախատեսված շուրջ 1.1 մլրդ դրամի դիմաց օգտագործվել է ընդամենը 377 մլն դրամ: Արտահիվանդանոցային ծառայությունների խմբի ծախսերի 39.5%-ը կազմել են ընդհանուր բնույթի բժշկական ծառայությունների՝ բնակչության առողջության առաջնային պահպանման, 25.8%-ը՝ մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների, 3.4%-ը՝ ստոմատոլոգիական ծառայությունների, 31.3%-ը՝ պարաբժշկական ծառայությունների ծախսերը: 2010 թվականի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 15.2%-ով կամ 1.2 մլրդ դրամով:

Բնակչության առողջության առաջնային պահպանման ծախսերը կատարվել են 99.4%-ով՝ կազմելով 3.6 մլրդ դրամ և 7.8%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը:

Մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների ձեռքբերման համար օգտագործված միջոցների (2.3 մլրդ դրամ) 48%-ը՝ 1.1 մլրդ դրամն ուղղվել է նեղ մասնագիտացված բժշկական օգնության, 24.3%-ը կամ 568 մլն դրամ՝ հեմոդիալիզի անցկացման, 20.9%-ը կամ 488.2 մլն դրամ՝ մանկաբարձագինեկոլոգիական բժշկական օգնության ծառայությունների ֆինանսավորմանը: Մասնագիտացված բժշկական ծառայությունների ձեռքբերման ծախսերը կատարվել են 98.1%-ով և 6.4%-ով գերազանցել նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը:

Անցած ժամանակահատվածում շուրջ 312.4 մլն դրամ է տրամադրվել ստոմատոլոգիական ծառայությունների ձեռքբերմանը՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 89.6%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերը նվազել են 4.6%-ով:

Պարաբժշկական ծառայությունների ձեռքբերման նպատակով տրամադրվել է ավելի քան 2.8 մլրդ դրամ՝ կազմելով ծրագրի 78.9%-ը և 40.3%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը: Վերջինս հիմնականում պայմանավորված է շտապ բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերի 2.1 անգամ աճով, իսկ ծրագրից շեղումը՝ զորակոչային և նախազորակոչային տարիքի անձանց փորձաքննության և բժշկական օգնության ծառայությունների համար նախատեսված միջոցները պակաս օգտագործելու հանգամանքով:

Առաջին կիսամյակում *հիվանդանոցային ծառայությունների* շրջանակներում օգտագործվել է շուրջ 11.7 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 95.1%-ը: Խմբի ծախսերի 22.9%-ը կամ շուրջ 2.7 մլրդ

դրամը կազմել են ընդհանուր բնույթի հիվանդանոցային ծառայությունների, 27.8%-ը կամ 3.3 մլրդ դրամը՝ մասնագիտացված հիվանդանոցային ծառայությունների և 49.3%-ը կամ 5.8 մլրդ դրամը՝ բժշկական, մոր և մանկան կենտրոնների ծառայությունների ծախսերը, որոնք համապատասխանաբար 88.2, 98.7 և 96.6 տոկոսով ապահովել են կիսամյակային ծրագրի կատարումը:

Նշված խմբի ծախսերում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն մանկաբարձական բժշկական օգնության ծառայությունների ծախսերը (2.9 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 99.8%), ինչպես նաև երեխաների բժշկական օգնության ծախսերը (շուրջ 2.7 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 93.5%):

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հիվանդանոցային ծառայությունների ծախսերն ավելացել են 24%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է երեխաներին բժշկական օգնության և անհետաձգելի բժշկական օգնության ծառայությունների ձեռքբերման ծախսերի աճով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից շուրջ 1.4 մլրդ դրամ տրամադրվել է *հանրային առողջապահական ծառայությունների* ֆինանսավորմանը՝ 99.2%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Խմբում ընդգրկված են 8 ծրագրեր, որոնց գծով նախատեսված միջոցները գրեթե ամբողջությամբ ծախսվել են, բացառությամբ արյան հավաքագրման ծառայությունների, որոնց կատարողականը կազմել է 94.7% (84 մլն դրամ): Նշված խմբում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն հիգիենիկ և հակահամաճարակային փորձագիտական ծառայությունների և իմունականխարգելման ազգային ծրագրերը, որոնց շրջանակներում օգտագործվել է համապատասխանաբար 755.8 մլն դրամ և 230 մլն դրամ: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանրային առողջապահական ծառայությունների ծախսերն ավելացել են 9%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է 2011 թվականի պետական բյուջեից ծխելու դեմ պայքարի և շրջակա միջավայրի պահպանության պետական ծրագրի ֆինանսավորմամբ և իմունականխարգելման ազգային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի աճով:

Այլ դասերին չչափված առողջապահական ծախսերը կազմել են շուրջ 2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 53.2%-ը: Կատարված հատկացումների հաշվին իրականացվել են 18 ծրագրեր, այդ թվում՝ արտաքին աղբյուրներից ֆինանսավորվել են երկու վարկային ծրագրեր: Նշենք, որ խմբի ծախսերի ցածր կատարողականը մեծ մասամբ պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման երկրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում նախատեսված միջոցների պակաս օգտագործման հանգամանքով, որը կազմել է 915.7 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 57%-ը: Միևնույն ժամանակ Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող՝ Հայաստանի սոցիալական ներդրումների հիմնադրամի երրորդ ծրագրի շրջանակներում նախատեսված 72.4 մլն դրամի փոխարեն ծախսերը կազմել են 91.5 մլն դրամ: Նշված խմբի ծախսերում, բացի արտաքին աջակցությամբ իրականացվող

ծրագրերից, մեծ տեսակարար կշիռ ունեն նաև գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման (նախարարությունների աշխատակազմերի մասով) ծախսերը (399.5 մլն դրամ, կատարողականը՝ 85.9%), դատաբժշկական և գենետիկ ծառայությունների ծախսերը (139 մլն դրամ, 100%) և դժվարամատչելի ախտորոշիչ հետազոտությունների ծախսերը (164 մլն դրամ, 98.7%):

Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող առողջապահական ծախսերը նվազել են 29.9%-ով կամ 831.6 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՀԲ աջակցությամբ իրականացվող առողջապահական համակարգի արդիականացման երկրորդ վարկային ծրագրի շրջանակներում կատարված ծախսերի զգալի նվազմամբ:

Հանգստի, մշակույթի և կրոնի բնագավառներում 2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից կատարվել են 7.7 մլրդ դրամի ծախսեր՝ ապահովելով ծրագրով նախատեսվածի 87.4%-ը: Ընդ որում բաժնի գրեթե բոլոր դասերում արձանագրվել են ծրագրից շեղումներ: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ հանգստի, մշակույթի և կրոնի բնագավառի ծախսերն ավելացել են 5.2%-ով կամ 381.3 մլն դրամով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է արվեստի բնագավառին, թանգարաններին և ցուցասրահներին, ինչպես նաև հրատարակչություններին ու խմբագրություններին տրամադրված միջոցների ավելացմամբ:

Հաշվետու կիսամյակում 689.5 մլն դրամ է տրամադրվել հանգստի և սպորտի ծառայությունների խմբի ծրագրերի ֆինանսավորմանը՝ կազմելով նախատեսվածի 83.3%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ 7.7%-ով պակաս են օգտագործվել ՀՀ առաջնություններին և միջազգային միջոցառումներին մասնակցության ապահովման համար մարզիկների նախապատրաստման և առաջնությունների անցկացման համար նախատեսված միջոցները, «Լավագույն մարզական ընտանիք» մրցույթի անցկացման նպատակով առաջին կիսամյակում նախատեսված 58.6 մլն դրամի փոխարեն օգտագործվել է 31 մլն դրամ, ինչպես նաև չեն օգտագործվել Համահայկական խաղերի անցկացման և Հայաստանի Հանրապետությունում ամառային առաջին պատանեկան սպարտակիադայի անցկացման համար նախատեսված միջոցները համապատասխանաբար 30 և 20 մլն դրամի չափով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հանգստի և սպորտի ծառայությունների ծախսերը նվազել են 10.2%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է ՀՀ առաջնություններին և միջազգային միջոցառումներին մասնակցության ապահովման համար մարզիկների նախապատրաստման և առաջնությունների անցկացման և Օլիմպիական խաղերում, աշխարհի և Եվրոպայի առաջնություններում բարձր արդյունքների հասած ՀՀ հավաքական թիմերի մարզիկներին և նրանց մարզիչներին ՀՀ Նախագահի անվանական թոշակի հատկացման համար նախատեսված

միջոցների պակաս օգտագործմամբ, ինչպես նաև այն հանգամանքով, որ ՀՀ 2010 թվականի պետական բյուջեից միջոցներ էին հատկացվել ՀՀ տարածքում նետաձգության մեծահասակների Եվրոպայի «Գրան պրի»-ի 2-րդ փուլի կազմակերպման ու անցկացման և 2010 թվականի Վանկուվերի ձմեռային օլիմպիական խաղերին մասնակցության ապահովման ծրագրերը:

Հաշվետու ժամանակահատվածում 569.1 մլն դրամ է տրամադրվել գրադարաններին՝ ապահովելով ծրագրի 88.8%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է տվյալ դասում ընդգրկված՝ մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման ծրագրում: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ գրադարանների ծախսերն աճել են 9.1%-ով:

781.3 մլն դրամ է տրամադրվել թանգարաններին և ցուցասրահներին՝ կազմելով ծրագրով նախատեսվածի 91.3%-ը: Այս դասում է ներառված ՄԱԿ-ի զարգացման աջակցության ծրագիրը որի շրջանակներում իրականացվել է 34.4 մլն դրամի աշխատանքներ նախատեսված 19.7 մլն դրամի փոխարեն: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 19.1%-ով:

Մշակույթի տների, ակումբների ու կենտրոնների ծախսերը կազմել են 112.3 մլն դրամ կամ ծրագրով նախատեսվածի 42.3%-ը, որը պայմանավորված է տվյալ դասում ընդգրկված՝ մշակութային օբյեկտների հիմնանորոգման ու շինարարության ծախսերի ցածր կատարողականով: Նշված ուղղություններով օգտագործվել է համապատասխանաբար 57.6 մլն դրամ և 39.1 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսվածի 32.6%-ը և 74.2%-ը: Սակայն նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերը զգալիորեն ավելացել են, ինչի արդյունքում արձանագրվել է մշակույթի տների, ակումբների ու կենտրոնների ծախսերի 116.7% աճ:

Այլ մշակութային կազմակերպությունների գծով օգտագործվել է 307.1 մլն դրամ կամ կիսամյակի համար նախատեսված հատկացումների 91%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է «Հայրենիք-սփյուռք կենտրոն» ՊՈԱԿ-ում ներդրումների համար նախատեսված 22.1 մլն դրամի միջոցները չօգտագործելու հանգամանքով, ինչպես նաև ժողովրդական ստեղծագործության ավանդույթների և ժողարվեստի պահպանման ծրագրի ցածր կատարողականով (8.7 մլն դրամ կամ 55.6%): Տվյալ դասի ծախսերի հիմնական մասը՝ 171.4 մլն դրամ և 97.3 մլն դրամ, համապատասխանաբար ուղղվել է արխիվային ծառայություններին և համայնքներին սուբվենցիաների տրամադրմանը, որոնք իրականացվել են նախատեսված ողջ ծավալով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ մշակութային կազմակերպությունների ծախսերն աճել են 5%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված արխիվային ծառայությունների և Հայրենիք-սփյուռք գործակցության ծրագրերի ծախսերի աճով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից 2.1 մլրդ դրամ տրամադրվել է արվեստի բնագավառի ֆինանսավորմանը՝ կազմելով ծրագրի 89.8%-ը: Շեղումը հիմնականում

պայմանավորված է հայկական տպագրության 500-ամյակին նվիրված միջոցառումների և մշակութային միջոցառումների իրականացման համար նախատեսված միջոցները պակաս օգտագործելու հանգամանքով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 33.6% կամ 69.3 մլն դրամ և 92% կամ 532.8 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արվեստի բնագավառի ծախսերն աճել են 6.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված 2011 թվականի պետական բյուջեից հայկական տպագրության 500-ամյակին նվիրված միջոցառումների իրականացման համար միջոցների հատկացմամբ, թատերական ներկայացումների, օպերային և բալետային արվեստի ներկայացումների, երաժշտարվեստի և պարարվեստի համերգների և մշակութային միջոցառումների ծախսերի աճով:

Անցած ժամանակահատվածում կինեմատոգրաֆիայի բնագավառի համար նախատեսված միջոցները օգտագործվել են 97.8%-ով, որոնք կազմել են 280.5 մլն դրամ և 1.7%-ով գերազանցել նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ծախսերը: Տվյալ դասի գրեթե բոլոր ծրագրերն ամբողջությամբ կատարվել են, բացառությամբ «Հայաստանի ազգային կինոկենտրոն» ՊՈԱԿ-ում ներդրումների, որի համար նախատեսված 6.4 մլն դրամը չի օգտագործվել:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման նպատակով պետական բյուջեից տրամադրվել է 62.3 մլն դրամ կամ ծրագրի 50.9%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է հուշարձանների վերանորոգման և վերականգնման համար նախատեսված 59 մլն դրամը չօգտագործելու հանգամանքով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ հուշարձանների և մշակութային արժեքների վերականգնման և պահպանման ծախսերն աճել են 3.8%-ով՝ պայմանավորված պատմամշակութային ժառանգության գիտահետազոտական աշխատանքների ֆինանսավորման աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում *նադիր և հեռուստահաղորդումների հեռարձակման և հրատարակչական ծառայությունների* խմբում պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 2.4 մլրդ դրամ՝ 93.8%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի հատկացումները և 3.5%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը: Մասնավորապես՝ 1.9 մլրդ դրամ (96.1%) են կազմել հեռուստառադիոհաղորդումների, 450.3 մլն դրամ (84.3%)՝ հրատարակչությունների և խմբագրությունների, 67.3 մլն դրամ (100%)՝ տեղեկատվության ձեռք բերման ծախսերը: Նախորդ տարվա առաջին կիսամյակի համեմատ հեռուստահաղորդումների ծախսերն էական փոփոխություն չեն կրել, իսկ հրատարակչությունների ու խմբագրությունների և տեղեկատվության ձեռք բերման ծախսերն ավելացել են համապատասխանաբար 18.2 և 5.9 տոկոսով:

Հեռուստառադիոհաղորդումների ծախսերի շեղումը ծրագրից պայմանավորված է գնումների գործընթացի հրապարակայնության ապահովման և գործադիր իշխանության, պետական

կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանման համար նախատեսված միջոցները պակաս օգտագործելու հանգամանքով՝ համապատասխանաբար 39.5%-ով և 73.6%-ով: Հրատարակչությունների և խմբագրությունների ծախսերի ցածր կատարողականը հիմնականում պայմանավորված է գրականության հրատարակման և գրականության հրատարակմանը աջակցության համար նախատեսված միջոցները՝ համապատասխանաբար 46.6 մլն դրամի և 13 մլն դրամի չափով, չօգտագործելու հանգամանքով:

Կրոնական և հասարակական այլ ծառայություններին 2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեից տրամադրվել է 146.3 մլն դրամ՝ կազմելով նախատեսված ծախսերի 50.6%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է երիտասարդական ծրագրերի, ինչպես նաև քաղաքական կուսակցություններին, հասարակական կազմակերպություններին և արհմիություններին աջակցության ցածր կատարողականով: Նշված ծրագրերի ծախսերը կազմել են համապատասխանաբար 21.7 մլն դրամ և 96.1 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 18.7%-ը և 74.1%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ կրոնական և հասարակական այլ ծառայությունների ծախսերը նվազել են 11.7%-ով հիմնականում պայմանավորված երիտասարդական ծրագրերի շրջանակներում կատարված ծախսերի կրճատմամբ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *այլ դասերին չպատկանող հանգստի, մշակույթի և կրոնի դասի* շրջանակներում ՀՀ պետական բյուջեից օգտագործվել է 185.6 մլն դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 89.2%-ը և 2.5%-ով գերազանցելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշը: Հատկացումներն ուղղվել են ՀՀ մշակույթի և ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանմանը:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *կրթության* բնագավառում ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են 46 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 91.5% կատարողական: Ծրագրից շեղումը հիմնականում առաջացել է կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների խմբում: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ կրթության բնագավառի ծախսերն աճել են 4.6%-ով, որը հիմնականում պայմանավորված է տարրական ընդհանուր կրթության և կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերի ավելացմամբ:

Անցած ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից շուրջ 11.7 մլրդ դրամ տրամադրվել է *նախադպրոցական և տարրական ընդհանուր կրթությանը*՝ ապահովելով ծրագրի 99.2% կատարողական: Հատկացումների զգալի մասն ուղղվել է հանրակրթական ուսուցման (8.6 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 99.2%) և հանրակրթական ուսուցման գծով պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման (շուրջ 2.4 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 99%) ֆինանսավորմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նախադպրոցական և տարրական ընդհանուր կրթության ծախսերն աճել են 20.6%-ով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում կրթության ոլորտում կատարված ծախսերի հիմնական մասը՝ 46.3%-ն ուղղվել է *միջնակարգ ընդհանուր կրթությանը*: Այն կազմել է 21.3 մլրդ դրամ (որից 14.6 մլրդ դրամը՝ հիմնական և 6.7 մլրդ դրամը՝ միջնակարգ (լրիվ) ընդհանուր կրթության ծախսերն են)՝ 98.2%-ով ապահովելով ծրագրի կատարումը: Միջնակարգ ընդհանուր կրթության խմբում ևս հատկացված միջոցների հիմնական մասը՝ 19.4 մլրդ դրամ, կազմել են հանրակրթական ուսուցման ծախսերը, որոնք կատարվել են 98.8%-ով: Միջնակարգ ընդհանուր կրթության խմբում համեմատաբար ցածր՝ 84.8% կատարողական է արձանագրվել մասնագիտացված հանրակրթական ուսուցման ծախսերում, որոնք կազմել են 752.6 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արձանագրվել է միջնակարգ ընդհանուր կրթության ծախսերի 7.7% նվազում, որը հիմնականում պայմանավորված է հանրակրթական ուսուցման և վերջինիս գծով պետության կողմից համայնքի ղեկավարին պատվիրակված լիազորությունների իրականացման ֆինանսավորման ծախսերի նվազմամբ:

Անցած ժամանակահատվածում *նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության* ծախսերը կազմել են 2.2 մլրդ դրամ կամ նախատեսված հատկացումների 96.6%-ը, որից 825.1 մլն դրամը՝ նախնական մասնագիտական (արհեստագործական), 1.4 մլրդ դրամը՝ միջին մասնագիտական կրթության ծախսերն են: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) կրթության ծախսերը նվազել են 4.5%-ով: Միջին մասնագիտական կրթությանը տրամադրված միջոցներից շուրջ 1.3 մլրդ դրամն ուղղվել է միջին մասնագիտական կրթության գծով ուսանողական նպաստների տրամադրմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության խմբի ծախսերն աճել են 1.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված միջին մասնագիտական կրթության գծով ուսանողական նպաստների տրամադրման ծախսերի ավելացմամբ:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում *բարձրագույն կրթության* բնագավառին ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է ավելի քան 4.4 մլրդ դրամ (որից 4.1 մլրդ դրամը բարձրագույն մասնագիտական կրթության և 328.9 մլն դրամը՝ հետբուհական մասնագիտական կրթության դասի ծախսերն են)՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 93%-ով կատարում: Ծրագրից շեղումը մեծ մասամբ պայմանավորված է բարձրագույն մասնագիտական կրթության ծրագրի համեմատաբար ցածր կատարողականով, որը կազմել է 74.1% կամ շուրջ 449.4 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ բարձրագույն մասնագիտական կրթության ծախսերն աճել են 1.1%-ով, իսկ հետբուհական մասնագիտական կրթության ծախսերը նվազել են 8.8%-ով:

Ըստ մակարդակների չդասակարգվող կրթության ծախսերը 2011 թվականի առաջին կիսամյակում կազմել են շուրջ 1.6 մլրդ դրամ (որից 1.1 մլրդ դրամը՝ արտադարոցական դաստիարակության, 436.2 մլն դրամը՝ լրացուցիչ կրթության ծախսերն են)՝ ապահովելով ծրագրի 91.1%-ով կատարում: Արտադարոցական դաստիարակության ծախսերի կատարողականը կազմել է 92.1%, որը մեծ մասամբ պայմանավորված է ՀՀ մանկապատանեկան մարզադպրոցներին, մարզաձևերի ազգային ֆեդերացիաներին և այլ մարզական հասարակական կազմակերպություններին գույքով ապահովման նպատակով նախատեսված 50 մլն դրամի միջոցները չօգտագործելու հանգամանքով: Լրացուցիչ կրթության ծախսերի կիսամյակային ծրագիրը կատարվել է 88.7%-ով: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ընտրական հանձնաժողովների անդամների մասնագիտական դասընթացների կազմակերպման և վերապատրաստման ծառայությունների ծախսերի ցածր կատարողականով, որոնք կազմել են համապատասխանաբար 1.6% և 79%: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն աճել են 9.4%-ով, ընդ որում, աճ է արձանագրվել ինչպես արտադարոցական, այնպես էլ լրացուցիչ կրթության ծախսերում՝ համապատասխանաբար 3.1 և 30.1 տոկոսով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերը կազմել են 4.6 մլրդ դրամ կամ ծրագրի 59%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կրթության որակի և համապատասխանության երկրորդ ծրագրի (504.7 մլն դրամ, կատարողականը՝ 38.4%), կրթական օբյեկտների շինարարության (շուրջ 157.9 մլն դրամ, կատարողականը՝ 21.3%) և կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման (1.5 մլրդ դրամ, կատարողականը՝ 69%) ծախսերի ցածր կատարողականով: Հաշվետու ժամանակահատվածում չեն կատարվել «Սփուռքի հայկական կրթական հաստատություններին ուսումնական գրականության և օժանդակ նյութերի մշակում և տրամադրում», «Նախնական մասնագիտական (արհեստագործական) և միջին մասնագիտական կրթության և ուսուցման (ՄԿՈԻ) բարեփոխումներ» և «Կրթության ոլորտի այլ ծախսեր» ծրագրերը: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ կրթությանը տրամադրվող օժանդակ ծառայությունների ծախսերն ավելացել են 54%-ով կամ 1.6 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող կրթության որակի և համապատասխանության երկրորդ ծրագրի, ավագ դպրոցների շենքերի հիմնանորոգման և կրթական օբյեկտների հիմնանորոգման ծախսերի ավելացմամբ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից ավելի քան 215.4 մլն դրամ տրամադրվել է այլ դասերին չպատկանող կրթության բնագավառում գործադիր իշխանության պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների պահպանմանը՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 87.2%-ը: Հատկացված միջոցներն ուղղվել են ՀՀ

կրթության և գիտության նախարարության աշխատակազմի և ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության գիտության պետական կոմիտեի պահպանմանը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված խմբի ծախսերն ավելացել են 1.5%-ով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում սոցիալական պաշտպանության բնագավառի ծախսերը կազմել են 126.5 մլրդ դրամ՝ 92.5%-ով ապահովելով կիսամյակային ծրագրի կատարումը: Բաժնի բոլոր խմբերում առկա են ծրագրից շեղումներ, սակայն չօգտագործված գումարի առավելագույն մասը բաժին է ընկել ծերության, ընտանիքի անդամների և զավակների, ինչպես նաև այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության ծրագրերին: 2010 թվականի առաջին կիսամյակի համեմատ սոցիալական պաշտպանության ծախսերն ավելացել են 5.4%-ով կամ 6.5 մլրդ դրամով, որը հիմնականում պայմանավորված է կենսաթոշակների և հղիության ու ծննդաբերության նպաստի ծախսերի աճով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում պետական բյուջեից 476.8 մլն դրամ է տրամադրվել *վատառողջության և անաշխատունակության* խմբի ծախսերին՝ կազմելով ծրագրի 82.1%-ը: Նշված հատկացումներից 74 մլն դրամ տրամադրվել է վատառողջությանը, 402.8 մլն դրամ՝ անաշխատունակությանը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 85.1%-ով և 81.5%-ով: Վատառողջության դասում ընդգրկված երկու ծրագրերի շրջանակներում էլ՝ աշխատողների աշխատանքային պարտականությունների կատարման հետ կապված խեղման, մասնագիտական հիվանդության և առողջության այլ վնասման հետևանքով պատճառված վնասի փոխհատուցման և բժշկա-սոցիալական վերականգնման ծառայությունների, ծրագրված միջոցներն ամբողջությամբ չեն օգտագործվել. դրանք կատարվել են համապատասխանաբար 88.7%-ով և 81.2%-ով: Ինչ վերաբերում է անաշխատունակության դասի կատարողականին, այն հիմնականում պայմանավորված է հաշմանդամներին պրոթեզաօրթոպեդիկ պարագաներով, վերականգնման տեխնիկական միջոցներով ապահովման և դրանց վերանորոգման ծրագրի ցածր կատարողականով, որը կազմել է 80.4% կամ 345.3 մլն դրամ: Սակայն վերջիններս նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելացել են 22.9%-ով, որով հիմնականում պայմանավորված է անաշխատունակության դասի ծախսերի 24.3% աճը:

Ծերության բնագավառի ծրագրերին 2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեից տրամադրվել է 95.2 մլրդ դրամ՝ ապահովելով ծրագրի 96.1%-ը: Նշված գումարից 79.3 մլրդ դրամն ուղղվել է ապահովագրական կենսաթոշակներին՝ կազմելով նախատեսվածի 97.1%-ը: Համապատասխանաբար 10.1 մլրդ և 885.7 մլն դրամ են կազմել սպայական անձնակազմի ու նրանց ընտանիքների անդամների և շարքային զինծառայողների ու նրանց ընտանիքների անդամների կենսաթոշակների ծախսերը, որոնք կատարվել են համապատասխանաբար 96.9 և 56.9 տոկոսով: Շուրջ 4 մլրդ դրամ է տրամադրվել սոցիալական կենսաթոշակների վճարմանը, որը կատարվել է

92.7%-ով: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ծերության բնագավառի ծախսերն աճել են 7.5%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված ապահովագրական կենսաթոշակների ծախսերի աճով:

Հարազատին կորցրած անձանց խմբին հաշվետու ժամանակահատվածում տրամադրվել է 70.8 մլն դրամ կամ նախատեսվածի 79%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ նշված ծախսերն աճել են 0.5%-ով:

Ընտանիքի անդամների և զավակների խմբի գծով պետական բյուջեի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 21.8 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 86.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ընտանեկան նպաստի և միանվագ դրամական օգնության համար նախատեսված միջոցների պակաս օգտագործմամբ, որոնք կազմել են 15 մլրդ դրամ կամ 84.4%: Հաշվետու ժամանակահատվածում 2 մլրդ դրամ է օգտագործվել հղիության և ծննդաբերության նպաստի վճարման նպատակով՝ կազմելով նախատեսվածի 95.2%-ը: Երեխայի ծննդյան միանվագ նպաստների վճարման համար առաջին կիսամյակում տրամադրվել է 2 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 87.4%-ը: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ «Ընտանիքի անդամներ և զավակներ» խմբի ծախսերն աճել են 1.9%-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է հղիության և ծննդաբերության նպաստի ծախսերի ավելացմամբ:

Սոցիալական ոլորտին հատկացված միջոցներից 1.8 մլրդ դրամ տրամադրվել է *գործազրկության* խմբին, որը կազմել է կիսամյակային ծրագրի 65.9%-ը: Շեղումը հիմնականում առաջացել է գործազրկության նպաստի և գործազուրկների աշխատաշուկայում անմրցունակ խմբերի և երկարամյա ծառայության ու արտոնյալ պայմաններով կենսաթոշակ ստացող աշխատանք փնտրող չգբաղված անձանց մասնագիտական ուսուցման ծրագրերում: Մասնավորապես՝ գործազրկության նպաստի ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 1.6 մլրդ դրամ կամ նախատեսվածի 67.3%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ գործազրկության խմբի ծախսերը նվազել են 22.4%-ով՝ պայմանավորված գործազրկության նպաստի ծախսերի կրճատմամբ:

Բնակարանային ապահովման ծախսերը հաշվետու ժամանակահատվածում կազմել են 319.8 մլն դրամ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 93.4%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ խմբի ծախսերը նվազել են 8.3%-ով՝ պայմանավորված երկրաշարժի հետևանքով անօթևան մնացած ընտանիքների համար բնակարանային շինարարության ծախսերի կրճատմամբ:

Այլ դասերին չչափված սոցիալական հատուկ արտոնություններին առաջին կիսամյակում տրամադրվել է 2.4 մլրդ դրամ՝ ապահովելով կիսամյակային ծրագրի 84.1% կատարողական: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է ՀՄ պատերազմի վետերաններին, 25.11.1998թ. ՀՕ-258 օրենքի 13 հոդվածում նշված պատճառներով հաշմանդամ դարձած զինծառայողներին, ինչպես նաև

ծառայողական պարտականությունների կատարման ժամանակ զոհված (մահացած) զինծառայողների ընտանիքներին դրամական օգնության տրամադրման (1.2 մլրդ դրամ կամ 74.5%) և վետերանների պատվովճարների (348.2 մլն դրամ կամ 90.3%) ծրագրերի ցածր կատարողականով: Հաշվետու ժամանակահատվածում 831.1 մլն դրամ է տրամադրվել «ՎՏԲ-Հայաստան» ՓԲԸ-ում ավանդատու հանդիսացող քաղաքացիների, որպես նախկին ԽՍՀՄ Խնայբանկի ՀԽՍՀ հանրապետական բանկում մինչև 1993 թվականի հունիսի 10-ը ներդրված դրամական ավանդների դիմաց փոխհատուցման նպատակով՝ կազմելով ծրագրի 99.8%-ը: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ տվյալ խմբի ծախսերը նվազել են 4.9%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված վետերանների պատվովճարների ծախսերի նվազման հանգամանքով:

Այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծրագրերին հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ պետական բյուջեից հատկացվել է 4.3 մլրդ դրամ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 75.1%-ը: Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող սոցիալական պաշտպանության ոլորտի կառավարման ծրագրի լրացուցիչ ֆինանսավորման (65 մլն դրամ կամ 10%), կենսաթոշակային ապահովության ու ապահովագրության ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների (843 մլն դրամ կամ 77.7%), ժամանակավոր անաշխատունակության դեպքում վճարվող նպաստի (1.6 մլրդ դրամ կամ 88.6%), գործադիր իշխանության, պետական կառավարման հանրապետական և տարածքային կառավարման մարմինների (627 մլն դրամ կամ 84.9%) և նախարարությունների աշխատակազմերի պահպանման (653.2 մլն դրամ կամ 87%) և սոցիալական ապահովության առանձին ծրագրերի վճարման հետ կապված ծառայությունների (206.8 մլն դրամ կամ 69.5%) ծախսերի ցածր կատարողականով: 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածի համեմատ այլ դասերին չպատկանող սոցիալական պաշտպանության խմբի ծախսերն աճել են 1.5%-ով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդի միջոցներից նախատեսված 13.5 մլրդ դրամից օգտագործվել է 4 մլրդ դրամ կամ 29.8%-ը: Նշենք, որ 2010 թվականի նույն ժամանակահատվածում ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդից օգտագործվել էր 1.7 մլրդ դրամ:

ՀՀ ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՊԱԿԱՍՈՒՐԴԸ

2011 թվականի առաջին կիսամյակում ՀՀ պետական բյուջեն կատարվել է շուրջ 19.3 մլրդ դրամ պակասուրդով՝ կազմելով ծրագրված ցուցանիշի 24.6%-ը: Նշված ցածր ցուցանիշը հիմնականում պայմանավորված է ծախսերի տնտեսումներով, ինչի արդյունքում բյուջեի ազատ միջոցներից կիսամյակային ծրագրով նախատեսված 36.5 մլրդ դրամի օգտագործման փոխարեն նշված միջոցներն ավելացել են 523.8 մլն դրամով, ինչպես նաև արտաքին վարկերի՝ ծրագրվածից պակաս ստացման հանգամանքով: Անցած ժամանակահատվածում ներքին աղբյուրների գծով պակասուրդի ֆինանսավորման ցուցանիշը կազմել է 19.5 մլրդ դրամ, իսկ արտաքին ֆինանսավորման գծով՝ -250.1 մլն դրամ: Նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ բյուջեի պակասուրդը նվազել է 62.9%-ով կամ շուրջ 32.7 մլրդ դրամով:

Գանձապետական պարտատոմսերով պակասուրդի ֆինանսավորման փաստացի ցուցանիշը նախատեսված 2.7 մլրդ դրամի դիմաց կազմել է 3.5 մլրդ դրամ՝ 71 մլրդ դրամ ծավալով պարտատոմսերի տեղաբաշխումից ստացված 66.1 մլրդ դրամ հասույթի և 62.6 մլրդ դրամի մարման փաստացի ցուցանիշների պարագայում: Գանձապետական պարտատոմսերի հաշվին պակասուրդի ավել ֆինանսավորումը պայմանավորված է հաշվետու տարվա առաջին կիսամյակում հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների կոորդինացման շրջանակներում լրացուցիչ 8.3 մլրդ դրամ ծավալով կարճաժամկետ պարտատոմսերի տեղաբաշխմամբ, որից 7.3 մլրդ դրամի պարտատոմսերն արդեն իսկ մարվել են:

2011 թվականի սկզբին ՀՀ ֆինանսների նախարարությունը հրապարակեց պետական պարտատոմսերի տեղաբաշխումների օրացույցը՝ պարտատոմսերի շուկայի մասնակիցների համար ամբողջ տարվա կտրվածքով հստակեցնելով պարտատոմսերի տեղաբաշխման օրերը՝ ըստ ժամկետայնության: Թեև այս պարագայում նվազում է թողարկողի ճկունությունը՝ պարտատոմսերի շուկայում նպաստավոր պայմանների ժամանակ լրացուցիչ տեղաբաշխումների իրականացման առումով, մյուս կողմից հրապարակային և թափանցիկ գործելակերպը նպաստում է պարտատոմսերի շուկա նոր ներդրողների ներգրավմանը:

Պետք է ընդգծել, որ գնաճի դեմ պայքարի շրջանակներում ֆինանսական շուկայում դիտարկվող տոկոսադրույքների ընդհանուր աճի միտումը գրեթե չի անդրադառնում պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության վրա, քանի որ, դատելով 3-20 տարի մարման ժամկետ ունեցող պետական պարտատոմսերի նկատմամբ շուկայում ձևավորված շարունակական բարձր պահանջարկից, միջին և երկարաժամկետ առումներով դրանք շուկայի մասնակիցների կողմից շարունակում են դիտարկվել որպես ներդրման ամենակայուն և հուսալի միջոց:

2011 թվականին շարունակվել են պետական խնայողական արժեկտրոնային պարտատոմսերի թողարկումները՝ 800 մլն դրամ ընդհանուր ծավալով: Այս պարտատոմսերից տեղաբաշխվել են 291.6 մլն դրամի պարտատոմսեր, որից մուտքը կազմել է 292.4 մլն դրամ:

Փաստորեն, 2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական պարտատոմսերի թողարկման ծրագրի իրագործման արդյունքում ներքին պետական պարտքը բնութագրող հիմնական ցուցանիշները հետևյալն են. շրջանառության մեջ եղած պետական պարտատոմսերի ծավալն անվանական արժեքով կազմել է 178,953.1 մլն դրամ: Բոլոր պարտատոմսերի միջին ժամկետայնությունը կազմել է 1825 օր (2010 թվականի առաջին կիսամյակում՝ 1509 օր), միջին կշռված եկամտաբերությունը՝ 12.7% (2010 թվականի առաջին կիսամյակում՝ 11.02%): Ներքին պետական պարտքը բաղկացած է 15.1%՝ ՊԿՊ-ից, 53.4%՝ ՄԺՊ-ից, 31.1%՝ ԵՊ-ից և 0.4%՝ ԽՊ-ից:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում շարունակվել է ՀՀ ներքին շահող փոխառության պարտատոմսերի հետգնման գործընթացը. այդ նպատակով տրամադրվել է 532.1 հազար դրամ՝ նախատեսված 3.5 մլն դրամի դիմաց: Մուրհակների մարման նպատակով առաջին կիսամյակի ծրագրով նախատեսված վճարումները կատարվել են 100%-ով՝ կազմելով 21.9 մլն դրամ: Անցած ժամանակահատվածում 716 մլն դրամ ուղղվել է «ՎՏԲ-Հայաստան» ՓԲԸ-ից ստացված վարկի մարմանը, որը կատարվել է նախատեսված ծավալով: Հաշվետու ժամանակահատվածում 30.1 մլն դրամ է տրամադրվել բաժնետոմսերում և կապիտալում այլ մասնակցության ձեռքբերման նպատակով, որը կատարվել է նախատեսված ծավալով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում Ռուսաստանի Դաշնության կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը 2009 թվականին տրամադրված պետական վարկի միջոցներից ՀՀ ռեզիդենտներին պետական բյուջեից տրամադրվել են շուրջ 3 մլրդ դրամի վարկեր, որից 1 մլրդ դրամը՝ տնտեսության կայունացման վարկավորման ծրագրի 1-ին բաղադրիչի ֆինանսավորման նպատակով՝ «Համակարգիչ բոլորի համար» ծրագրի շրջանակներում, 936.7 մլն դրամը՝ «Ներմուծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով մարդատար տրանսպորտային միջոցներ ներմուծող ֆիզիկական անձանց, 621.8 մլն դրամը՝ «Փոքր միջին ձեռնարկությունների ներդրումներ» ՈՒՎԿ ՓԲԸ-ին: Տեղական կենսապարարտանյութերի արտադրությունը խթանելու նպատակով անցած ժամանակահատվածում 50 մլն դրամ է տրամադրվել «ՍԻՍ-95» ՍՊԸ-ին: 375 մլն դրամ է տրամադրվել Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի աջակցությամբ իրականացվող «Շուկայավարման հնարավորություն ֆերմերներին» ծրագրի շրջանակներում՝ կազմելով նախատեսվածի 78%-ը:

Ավելի քան 3.6 մլրդ դրամ է ստացվել տրամադրված ներքին վարկերի վերադարձից՝ ծրագրված շուրջ 3.8 մլրդ դրամի դիմաց: Նշված գումարից 2.4 մլրդ դրամը մուտքագրվել է նախորդ տարի Ռուսաստանի Դաշնության հատկացրած վարկային միջոցների հաշվին տրամադրված

վարկերի վերադարձից, որն ուղղվել է նշված միջոցների համար բացված կայունացման դեպոզիտային հաշվի համալրմանը: Վերադարձված գումարից 97.7 մլն դրամը վճարվել է «Ներմուծում՝ ազատ շրջանառության համար» մաքսային ռեժիմով մարդատար տրանսպորտային միջոցներ ներմուծող ֆիզիկական անձանց կողմից: Կայունացման դեպոզիտային հաշվից առաջին կիսամյակում օգտագործվել է 19.1 մլրդ դրամ՝ նախատեսված 20.3 մլրդ դրամի դիմաց:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում պետական բյուջեի պակասուրդի արտաքին ֆինանսավորումը կազմել է -250.1 մլն դրամ՝ նախատեսված 21.3 մլրդ դրամի դիմաց:

Փոխառու միջոցներից ֆինանսավորումը կատարվել է 49.4%-ով՝ կազմելով 19.9 մլրդ դրամ: Հաշվետու ժամանակահատվածում միջազգային կազմակերպությունների և օտարերկրյա պետությունների կողմից տրամադրվել են շուրջ 24.5 մլրդ դրամի վարկային միջոցներ՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 53.9%-ը: Ծրագրից շեղումը հիմնականում պայմանավորված է նրանով, որ Եվրամիության և ԱՄՀ կողմից տրամադրվելիք ծրագրերի շրջանակներում նախատեսված 23 մլրդ դրամի վարկային միջոցները ստացվել են 2011 թվականի հուլիս ամսվա ընթացքում: Մինչույն ժամանակ, 2011 թվականի առաջին կիսամյակի ընթացքում ստացվել է ՀՀ 2011 թվականի պետական բյուջեով չնախատեսված Զարգացման քաղաքականության երկրորդ վարկը՝ 8.97 մլրդ դրամի չափով:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում շուրջ 4.6 մլրդ դրամ (նախատեսվածի 90%-ը) ուղղվել է արտաքին պարտավորությունների մարմանը, որից շուրջ 3 մլրդ դրամը հատկացվել է Համաշխարհային բանկի աջակցությամբ իրականացվող ծրագրերի գծով պարտքի մարմանը: 572.2 մլն դրամ է տրամադրվել էլեկտրաէներգիայի հաղորդման և բաշխման համակարգի ծրագրի գծով Ճապոնիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը, 412 մլն դրամ՝ ԱՄՆ ապրանքային վարկերի մարմանը, 140.5 մլն դրամ՝ ԳԶՄՀ, 115.8 մլն դրամ՝ ՎԶԵԲ, 59.7 մլն դրամը՝ ՕՊԵԿ-ի միջազգային զարգացման հիմնադրամի նկատմամբ ունեցած պարտքի մարմանը, 22.1 մլն դրամ՝ ԱԷԿ-ի վառելիքի չոր պահպանման համակարգի ծրագրի գծով Ֆրանսիայի նկատմամբ պարտքի մարմանը, 250.3 մլն դրամ՝ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության նկատմամբ պարտավորությունների մարմանը:

2011 թվականի առաջին կիսամյակում շուրջ 19.1 մլրդ դրամ միջպետական վարկ է տրամադրվել ԼՂՀ-ին: Վրաստանի կողմից Հայաստանի նկատմամբ ունեցած վարկային պարտավորությունների գծով կատարվել է 120.9 մլն դրամի վճարում՝ առաջին կիսամյակում ծրագրված 124.9 մլն դրամի դիմաց: Ստացված գումարից 49.1 մլն դրամը նախորդ տարվա պարտավորությունն է և Վրաստանի կողմից փոխանցվել է 2010 թվականի դեկտեմբերին, սակայն գանձապետական միասնական հաշվին մուտքագրվել է ընթացիկ տարվա հունվար ամսին: Նույն կերպ, ընթացիկ տարվա առաջին կիսամյակի պարտավորություններից 53 մլն դրամը բյուջե է մուտքագրվել ս.թ. հուլիս ամսին: Բաժնետոմսերի և կապիտալում այլ մասնակցության ձեռքբերման

նպատակով 589.1 մլն դրամ տրամադրվել է միջազգային ֆինանսական կազմակերպություններին կապիտալում մասնակցության գծով ստանձնված պարտավորությունների կատարմանը՝ կազմելով կիսամյակային ծրագրի 99.8%-ը: Հաշվետու ժամանակահատվածում 625.5 մլն դրամով ավելացել է արտաքին աղբյուրներից ստացված վարկային և դրամաշնորհային միջոցների մնացորդը՝ նախատեսված 522.7 մլն դրամ օգտագործման փոխարեն: